

უცოდინარი წესი – ფს-გიაში ექსპერიმენტის ჩატარების ერთ-ერთი ხერხი, როლის მიხედვით კა-მა არ უნდა იცოდეს, თუ არ ექსპერი-ს აყენებენ მასზე და რა მიზანი აქვს ამ ექსპ-ს დასახულის გულისხმობენ, რომ ექსპ-ის მნიშვნელობისა და მიზნის ცოდნას შეუძლია წინას. წარ განაწყოს კა გარკვეული მიმართულებით, რასაც შეუძლია განსაზღვროს თვით ექსპ-ის შედეგიც.

3

ფალუსური ფაზა /ბერძ. phallus/- ფროიდის თეორიით: ბავის სექ-სუალურ განვითარებაში ანალური ფაზის მომდევნო ფაზა: იწყება სამი წლის ასაკიდან და უშუალოდ ესაზღვრება გენიტალურ ფაზას /პუბერტატული ფაზის დასაწყისი, 12-13 წ./

/იხ. ანალური ფაზა, გენიტალური ფაზა./

ფანტაზია ანუ წარმოსახვა /ბერძ.phantasia – წარმოსახვა/- ფს-კის მოქმედების თავისებური სახე, როლიც წინათ აღქმულ და მეხსიერებაში შემონახულ წარმოდგენებს; ასხვაფერებს, ქმნის მათგან ახალ სახეებს და მათი კომბინაციებით აგებს ახალ სიუჟეტს, აყალიბებს ირარსებულ სამყაროსა ფ-ში ჩეალური სახით არც წარმოდგენებია დაცული და არც მათგან აგებული სამყარო მაგა, სინამდვილეში არ არსებობს ცნობითავიანი დევი, ცეკლისმფრქვევებელი დრაკონი, კინკა, ან მოლაპარაკე ოქროს თევზი: ეს ყველაფერი ფ-ით შექმნილი წარმოდგენებია; ზლაპრები და მითები ყველა ფ-ის ნაყოფის, სიზმრისა და ოკუნების მსგავსი ფანტომებია. ფ-ს მიმართავს აღ-ნი მაშინ, როცა მისი შინაგანი ძალები გამოვლენილია: არაა, როცა სურვილები და მისწრაფებები ჩაჲედილია შიგნით, ფარეთ/გამოსავალს უერ პოლულობს და გაურეალიზებელი რჩება, როცა არსებული სინამდვილე/სუბ-ს არ აქმაყოფილებს, სხვანაირი საგნები და სხვანაირი ვითარება სურს, შაშინ ის ასხვაფერებს რეალურ წარმოდგენებს, რ-ებიც აქვს, და მათგან აგებს ისეთ სამყაროს, როგორც სურს და რ-ლიც მის მოთხოვნილებას დაკმაყოფილებს; მაგრამ ეს იქნება წარმოსახვითი სამყარო და დაკმაყოფილებაც იქნება მხოლოდ მოჩვენებითი.

ურულებით ანალი საგნების წარმოსახვა, ისეთის, რ-რიც აღ-ნს არა-სოდეს არ უნახავს და არ ალუქვამს, არ შეიძლება მაგა, ბრძანდაბადებული ფერს ვერ წარმოდგენს და თავის ფ-ში ფერის ფენომენს ვერ გამოიყენებს. ფ-ის მასალა იმავე რეალური აღქმის შედეგად მეხსიერებაში შემონახული შინაარსებია ფ- მათ მხოლოდ ასხვაფერებს, ერთი წარმოდგენის ნაწილს მეორე წარმოდგენის ნაწილთან/აკავშირებს და მათგან ქმნის. საკუთარ ფანტასტიკურ სახეებსა ამის მიხედვით ფ-ის ფუნქციიდ შემოქმედი 313

დებაა, ახლის შექმნა. მაგრამ ეს ახალი მხოლოდ სუბიექტურადაა ახალი, ობიექტური ღირებულება მას არ აქვს. ჩ-რც შემოქმედება, იგი კონიკი-ურ-გონებრივი კატეგორიის მოვლენაა, განყენება—ანალიზი—სინთეზის აქტებით განხორციელებული /იხ. აგლუტინაცია/.

ფა ად-ნის ყოველგვარი აქტივობის თანხმლებია, შემოქმედების გზის გამკვალავი და მისი მასშტაბურობის განმსაზღვრელი. იგი ჟველა-ფერში ერევა, თვით ყოველდღიურ პროზაულ ცხოვრებაშიც კი უფანტა-ზიოდ რამე მნიშვნელოვანის ჯადეთება. შეუძლებელია, განასხვავებენ რეპროდუქციულ და პროდუქტიულ ფ-ს, რეპროდუქციულ ფ-ში ძირითად ცვლილებებს /აღქმაში ან წარმოდგენაში/ ადგილი არა აქვს, არამედ შეიმჩნევა ოდნავი ცვლილებები. მეხსიერებაში შემონახულ მოვლენებ-ში ცვლილებების შეტანას „ჩვენების ფს-ვიაც“ აღასტურებს, რ-ლის მტკიცებით აღქმაში ან მეხსიერებაში ცვლილებების „შემტან ფაქტორ-თა შორის ფანტაზირებისადმი მიღრეცილებასაც შეაქვს თავისი წვლილი, რეპრო-დუქციული ფ- გამოცდილებაში დაგროვილი მასალის ერთგვარი მოდიფი-კაციით კმაყოფილდება. პროდუქტიული ფ- კი შემოქმედებითი ფ-აა, იგი სავსებით ახალ სამყაროს აგებს, პროდუქტიული ფ- ეს მუსიკალური სიმფონიებია, მონუმენტური ქანდაკებები, უკვდავი რომანები და პოემე-ბი, ფერწერის მარადიული სახეებია.

ფ-ის ამ ორი სახის გარდა განასხვავებენ პასიურ და აქტიურ ფ-ს. პასიური ფ- თან სადევს ად-ნის თითქმის ყოველ მოქმედებას, მის აღქ- მას და მეხსიერების მოვლენებს. მისი სახეებია აგრეთვე სიზმარი და ოცნება /იხ. 1/. პასიური ფ- სპონტანურად აღიძერის, სუბ-ის განზრახვის გარეშე და მიმდინარეობს ნებისყოფის ჩაურევლად, ავტონომიურად მაგ, აღქმაში პასიურ ფ- ს თავისი კოლორიტი შეაქვს და საგანს მიაკუთვ- ნებს ისეთ რამეს, რასაც ის ობიექტურად არ შეიცავს. მეხსიერებაში ფ- ცვლის არათუ მოვლენების მიმდინარეობას, არამედ თვით შინაარსსაც კი ამიტომ სასამართლო პრაქტიკაში სპეციალურად დგება ჩვენებათა სისწორის საკითხია სიზმრის, ისე ვით ოცნების მიმდინარეობაში; სუბ-ის აქტიური როლი სრულებით აღკვეთილია ფ- უ ავტონომიურად მოქმედ- ებს, თავისუფალი ასოციაციის პრინციპით.

აქტიური ფ-, პასიური ფ-ის საწინ სუბ-ის ნებაზეა დამოკიდებუ- ლი. აქ ფ- შემოქმედებით ქცევაშია ჩართული და მის საფუძველზე იშლე- ბა სუბ-ის შემოქმედებითი საქმიანობა. მთელი სახვითი ხელოვნება, ისე ჩ-რც მუსიკის შედევრები და საზოგადოდ მხატვრული შემოქმედება, აქ- ტიური ფ-ის აღმაფრენის შედეგია.

| ფანტაზიის თამაში კ-იხ. ილუზიის თამაში.

ფანტაზიის თეორიები – ა/ასოციაციური ფს-გია ფ-ის შემოქმედებას და მიმღინარეობას ასოციაციის კანონებით ხსნიდა /თ. რიბო/. ბ/ ინტელექტუალისტური ფს-გიის შეხედულებით, ფ-ში ელემენტები შემთხვევით კი არ უკავშირდება ერთმანეთს, არამედ ამ კავშირს ინტელექტუალურავს. | ფ-ინტელექტის მუშაობას უნდა მიეწეროს /ი. ფრებესი/. გ/ ზ. ფრონიდის თვალსაზრისით, ფ-ს საფუძვლად უძევს გამოუვლინებელი, არარეალიზებული სურვილები და მისწრაფებები, რ-თა დაკმაყოფილება, რეალური სინამდვილის პირობებში, „ზე-მე“-სთვის | მიუღებელია. ასეთიც ყველა განდევნილი განცდა, ფ-ის სიმბოლური მნიშვნელობის საკითხი განსაკუთრებით ფსიქოანალიზის კვლევის საგანია. ამ საკითხს ზ. ფრონიდი პრაქტიკულ მნიშვნელობას აძლევს/ სიმბოლოს კვალზე დაფარული განცდის /განდევნილი განცდის/ მიგნებას და ცნობიერებაში მის ამოუვანას ზ. ფრონიდი სამურნალო მნიშვ-ს ანიჭებს /იხ. კათარწისი/. დ/ დ. უზნაშის თეორიით. ფ-ს განსაზღვრავს მთლიანი სუბ-და არა მისი ცალკეული წარმოლგენები. სუბ-ში წინასწარ არის მოცუმული თავისი ფიქსირებული/განწყობებით, ე. ი. განსაზღვრული მიმართულებით ამოქმედების ტენდენცია. სწორედ სუბ-ის ეს ტენდენციები – განწყობები – არის ფ-ის განმსაზღვრელი ფაქტორი. ეს ის ფაქტორებია, რ-თა რეალურიას რეალურ პირობებში, დაბრკოლება შეხვდა და| მათთა რეალ - ზება ვერ მოხერხდა ფ-ის თავისუფალი მოქმედების პირობებში, | სუბ-ის ცნობიერებას და შემოქმედებით ძალებს, /რ-ებიც ყოველთვის მოცუმული განწყობის რეალიზაციას წარმოადგენენ/, არაფერი უშლის ხელს, რომ სწორედ ის სახეები | შექმნან, რ-ებიც ამ განწყობის შინაარსშია ნაგულისხმები .

ფანტაზიორი – ფანტაზიის მოყვაული, ფანტაზიისადმი მიღრეცილი ად-ნი, მეოცნებები.

ფანტასმა – ცრუ შინაარსის შემცველი სიუჟეტი.

ფანტასტი – ფანტაზიორი.

ფანტომი /ფრანგ. fantome/- 1. მოჩვენება, აჩრდილი; 2. განცდა, რომ სხეულის | ამპუტირებული ნაწილი /ფეხი ან ხელი/ დალავ გაქვს. გრძნობრეივილს. | ამპუტირებული ნაწილის რ-სამე აღგიღზე; 3. რ-რც/პარანორმალური მოვლენა, ფ- არის რაიმე საგნის აღქმა სათანადო ფიზიკამინებლის გარეშე, რ-იც; სიცხოველის ისეთ ხარისხს აღწევს, რომ სინამდვილედ განიცდება.

ფენობრივი ფსიქოლოგია – იხ. სიღრმის ფსიქოლოგია.

ფენომენი /ბერძ. φαινομένον – მოვლენა/ – ეწოდება, რ-რც ყოველ განცდას, /ფს-კურ პროცესს/, ისე – საგნობრივი სამყაროს ყოველ მოვლენას, რ-იც სუბ-ის აღქმასა და შემეცნებას ობიექტურად ეძღვევა ასეთია, მაგ.

ჭარმოდგენა, ფანტაზია, აზრი, სიყვარული, სიძუღვილი და სხვ. ისე რ-რც
ობიექტურად მოცემული საგანი და მისი ცვლილებები.

ფენომენოლოგია / ბერძ. phainomenon – მოვლენა, თეოს – სიტყვა,
მოძღვრება / – მოძღვრება ფენომენების შესახებ, ფს-ზე გიაში ცნება ფა-
იხმარება, რ-რც / ჩეულებრივი / არასპეციფიკური / ფართო მნიშვნელობით, :
ისე სეციფიკური ვიწრო მნიშვ. ნიშნავს ფენომენის აღწერას
ზუსტი სიმკაცრით, ისე რ-რც არის ის მოცემული ცნობიერებაშვ
ზატოვნად, თვალსაჩინოდ ფს-გიის ამოცანაა ამ აღწერით გაიგოს მოვლე-
ნის ბუნება, დაადგინოს მისი თავისებურება, იგი არ ეძიებს, თუ რა არის
ამ მოვლენაში ნაგულისხმები, ე. ი. რისი გამოვლინებაა იგი, რ-რია ის,
რ-რც „საგანი თავისთავად“ / ეს ფილოსოფიის საკითხია. ფს-გიას აინ-
ტერესებს აღწეროს ფს-კური ფენომენი იმ სახით, რა სახითაც ის ცნობი-
ერებაშია ასახული, ფენომენის ასეთ აღწერას ფს-გიაში „ფენომენოლო-
გიური მეთოდი“ ეწოდება. ასეთი მეთოდით მუშაობის მაგ., აღწერით ანუ
დესკრიფტიული ფს-გია / იხ. დესკრიფტიული ცნება /, რ-ის განვითარება-
ში წვლილი ფს ბრენტანოს ინტენციალობის ცნებას მიუძლვის.

სპეციფიკური, ვიწრო მნიშვ. ფ-ის ქვეშ იგულისხმება ე. ჰუსერლის
მიერ დაარსებული / ფ13 / „წმინდა ფენომენოლოგია“, ფილოს დისციპლი-
ნა, რ-იც ცდილობს ცნობიერების არსის წვდომას „წმინდა ხედვით“ / კა-
რეგორიალური ხედვა /, საგნის ჟვრეტით „იდეაციით“. მისი ამოცანაა
მოიპოვოს წმინდა, უშუალო ცოდნა განცდის არსზე, მის ჟეშმარიტ ბუნე-
ბაზე, განცდების გაგება ან ახსნა, „წმინდა ფენომენოლოგიის“ აზრით,
ფს-გიურ-ატომისტიკური მეთოდით არ შეიძლება. ჩეულებრივი ფს-გიუ-
რი მეთოდი ამისათვის უვარესია.

ფენოტოპი / ბერძ. phainos – ვავლენ და τυρος – ანაბეჭდი / – ორგანიზმ-
ის მიერ მემკვიდრეობით მიღებულ და შეძენილ ნიშანთა ერთობლიობა. ფ-
ში შემავალი შეძენილი ნიშანი მემკვიდრეობით არ გადაღის საპირო გენოტიპი.

ფერადი სშენა / ფრანგისა და იუნგის coloree / სინესუზის ერთ-ერთი სახე,
/ იხ. სინესთეზია /.

ფერთა კონტრასტი – ყოველი ფერი საწინააღმდეგოდ ცვლის თავის
ფერს იმის მიხედვით, თუ რა ფერად | ფონზე აღიქმება იგი. მაგ., თუ რუ-
ხი ფერის ქალაქდა : შავ ფონზე დავდებთ, მისი სირუხე თითქოს დაიკლებს,
იგი ამ შავი ფონის ზეგავლენით მეტ სინათლეს შეიძენს და მოთუთონდ მო-
გვიჩვენება. თუ იგივე რუხი ფერის ქალაქდა თეთრ ფონზე დავდებთ, იგი ამ თეთრი,

ფონის საწინ. შეიცვლება | და მოშავოს მოგვეჩენებაა ამ მოვლენას, ე. ი.
რამე ფერის შეცვლას ფონის ფერის საწინ. კონტრასტი ეწოდება.

კონტრასტის მოვლენებს არა მარტო ნეიტრალურ ფერთა მიმართება-
ში აქვს ადგილი / თეთრი-შავი /, არამედ ქრომატულ ფერთა შორისაც:
თუ ფერადი ფურკლების ნარინჯის, ყვითლის ან მწვანის – ფონზე დავ-
| 316.

დებთ რუხი ან წითელი ფერის ქაღალდის ნაჭერს, ეს ნაჭერი ფონის საწინააღმდეგო ფერით შეიცვლება, ანუ მისი / ფონის / შემავსებელი ფერის იქნება; მაგა, რუხი ნაჭერი ნარინჯზე მოცისფროდ იქცევა / რადგან ნარინჯი ცისფრის შემავსებელი ფერია / კვითელზე – მოლურჯოდ / რადგან კვითლის შემავსებელია ლურჯი / მწვანეზე – მოწითალოდ / რადგან მწვანის შემავსებელია წითელი / . ასევე | შეიცვლის იქნება წითელი ნაჭერის მწვანე ფერის ფურცელზე იგი კიდევ უფრო გაწითლდება / რადგან წითელი და მწვანე შემავსებელი ფერებია / , ნარინჯზე იგი ცისფრად გამოჩნდება, ხოლო კვითელზე – ლურჯად .

ამგვარად, კონტრასტის აზრი შემდეგნაირად უნდა გვესმოდეს: ყოველი ცალკეული ფერი იმ ფერადი ფონის შემავსებელ ანუ მის საწინააღმდეგო ფერად იცვლება, რომელზედაც მას ვუპირეტო.

ფერთა ოქტაედრი / ბერძა იქთა – რვა და: hedra – ფუძე / – იხა ფერის შეგრძნება .

ფერთა სიბრმავე – ზოგი ად-ნი ვერ ცნობს და ერთმანეთისაგან ვერ არჩევს სპექტრის ყველა ფერს. არსებობს სრული / ტოტალური / სიბრმავე ფერისაღმის, როცა ად-ნი ყველა ფერს ჩუქად ხედავს / რაც ძალიან იშვიათია / , და ნაწილობრივი / პარტიალური / სიბრმავე, როცა ად-ნი მხოლოდ ზოგ ფერს ვერ ხედავს მაგა . „ ითელ-მწვანეს, კვითელ-ლურჯს „ პირველს / სრულ სიბრმავეს / უწოდებენ, აგრეთვე აქრომატოფსიას, მეორეს, ნაწილობრივს → დიქრომატოფსიას .

დადასტურებულია დიქრომატოფსიის შემდეგი სახეები . სიბრმავე წითელ-მწვანისადმი / სხვანაირად დალტონიზმად წოდებული / და სიბრმავე ლურჯ-კვითლისადმია .

ფერთა ნაწილობრივი სიბრმავით დაავადებულია მამაკაცთა 5% და ქალთა 0,25% / ცნობა მოძველებულია და მხოლოდ საორიენტაციო მნიშვნელობა აქვს / . ფერთა, პირველ ნაწილობრივი, ისე სრული სიბრმავე მემკვიდრეობითია .

ფერის შეგრძნება – შეიცავს სინათლისა და ფერის შეგრძნებებს, რთაც ად-ნი თვალის საშუალებით იღებს. ფ. შ-ები. ორ მთავარ ჯგუფად იყოფა: პირველს მიეკუთვნება „ ქრომატულ კრელი “ ანუ „ ფერადი ფერები “, ასეთებია შვიდი ფერი, რთაც წმინდა საწით სპექტრში მზის სინათლის დაშლის შედეგად ვიღებთ: წითელი, ნარინჯი, კვითელი, მწვანე, ცისფერი, ლურჯი და იისფერი; , ამ ფერებს სპექტრულ ფერებსაც უწოდებენ. მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება აქრომატული ანუ არასპექტრული „ უფერული ფერები “: თეთრი, შავი და მათ შორის მდებარე სირუხის ნიუანსები . ამ „ უფერულ ფერებს “ „ ნეიტრალურ ფერებსაც “ უწოდებენ .

ჰოველი ნეიტრალური ფერის შეგრძნება თავისი რომელით ან თე-

თრის შეგრძნებაა, ან შავისა, ან რუხისა, მაგრამ ისინი ერთმანეთი. - საგან ინტენსივობითაც განსხვავდება; .მაგ., რომელიმე რუხი ფერი შეიძლება უფრო შავს უახლოვდებოდეს, ან უფრო ნაკლებ რუხი იყოს და უახლოვდებოდეს თეთრს. .

წეიტრალური ფერების ერთიმეორეში გადასვლას მხოლოდ ერთი მი-
მართულება აქვს: თეთრიდან სირუხის ყველა შესაძლო ნიუანსის გავლით
შავისკენ და ასევე - შავიდან ამავე საფეხურებით - თეთრისაკენ; , ხოლო
რაც შეეხება თვითონ თეთრ-შავს, უკანასკნელი შინაარსეულად „პო-
ლუსური ფერებია“, რ-ებიც სირუხის მრავალსახიანობას, მხოლოდ

საზღვრავენ, აბოლოებენ და ერთმანეთის მიმართ ყოველგვარ მსგავსე-
ბას გამორიცხავენ, რადგან „თეთრში“ შავისა აღარაფერი ჩანს და
შავში კი - თეთრისა.

ვინაიდან წეიტრალური ფერების ერთმანეთში გადასვლა შეაცნად
ორპოლუსიანია, ამიტომ მას გრაფიკულად ერთი სწორი ხაზით გამოსა .
ხავენ, რ-ლის ბოლოებზეც მოთავსებულია პოლუსური ფერები - თეთრი
და შავი, ხოლო მათ შორის - სირუხის ყველა შესაძლო ნიუანსია .

სპეცტრულ, ანუ ქრომატულ ფერებს სამი თვისება ახასიათებს, რი-
თაც ისინი ჩვენს განცდაში ერთმანეთისაგან განსხვავდება: რომელო-
ბა, ანუ ფერითი ტონი, სინათლე, ანუ ინტენსიურობა და სიმთბლე,
ანუ სიმუქე.

1. ქრომატული ფერის იმ თვისებებს, რ-თაც იგი ერთ გარკვეულ
ფერად განიცდება, რომელიც ეწოდება წითელი ფერის რომელიც ისაა
რომ იგი წითელია, ყვითლის რომელია მის სიყვითლეშია, მწვანისა - მის
სიმწვანეში, იგივე ითქმის დანარჩენ რთხ ფერზეც ეს ფერები ერთმა-
ნეთისაგან რომელიც, ანუ „ფერითი ტონის“ მხრივ განსხვავდება .

2. მაგრამ, მეორე მხრივ ქრომატულ ფერთა შორის განსხვავებუ -
ლობას თითოეული რომელიც ფარგლებშიც ვაჩიევთ; .მაგ., წითელი ფე-
რის რომელიც მის სიწითლეშია, მაგრამ თვითონ „სიწითლე“ ფერიდ სამ-
ყაროში მრავალნაირია მეტნაკლებად „ბაცი ანუ ლია წითელი“ ფერები
და თაღხი, ანუ მობნელო წითლის ნიუანსები. ყოველი ფერის ამ თვისე-
ბას - მის მეტ-ნაკლებ სიბაცესა და სითალხეს - ფერის ინტენსიურობა
ანუ სინათლე ეწოდება, რ-აც თითოეული მათგანი ნეიტრალურ ფერებ-
თან დაახლოება - დაშორების კვალობაზე ამჟღავნებს. ქრომატული ფერი
ის სინათლე / ინტენსიურობა / თეთრთან დაახლოებისას მატულობს, ხოლო
შავთან დაახლოების კვალობაზე / მობნელო სირუხის ნიუანსების გაზით /
თანდათან იქლებს.

3. დასასრულ, რომელიცით ერთი და იგივე ქრომატული ფერი ნაირ-
ნაირია არა მარტო ინტენსიურობით, არამედ | სიმაჭლრის ხარისხითაც .

ჟოველი ქრომატული ფერის ; სიმაძლე გისი ფერაცობის სიწმინდეშია, რ-იც მეტ-ნაკლები შეიძლება იყოს იმის მიხედვით, თუ რამდენად თა- ეისუფალია იგი მოთეთრო ან მობნელო /მოშავო/ სირუხის ნიუანსები - საგანი; . ასე მაგრა, წითელი ფერი მით უფრო მაძლარი, ანუ წმინდა წითე- ლია, რაც უფრო ნაკლებადაა მასში წარმოდგენილი მოთეთრო ან მობ- ნელო სირუხის იერი, და პირუელი, მით უფრო ნაკლებ მაძლარია, რაც უფრო მეტი მოთეთრო ან მობნელო სირუხე იგრძნობა მასშია.

სპექტრული ფერების რომელობის მხრივ თანამიმდევრობაში უწყვეტ გადასელას აქვს აღვილი, რ-ლიც ოთხჯერ იცვლის თავის მიმართულებ - ას; . სახელდობრი: 1 /სპექტრი ს „წითელის ზოლით“ იწყება, მაგრამ ეს ზო- ლი თანდათან კარგავს თავის სიწითლეს და 'ნარინჯის გავლით, რ-აც სი- წითლის იერიც დაჰქრავს, აღვილს უთმობს 2./ „ყვითლის ზოლს“, რ- შიც სიწითლის კვალიც აღარ ჩანს და ასევე, . ყვითლის ზოლი თანდათან გადადის 3/ „მწვანის ზოლში“, რ-შიც ყვითლის იერი აღარ იგრძნობა; „მწვანის ზოლი“ ცისფრის გავლით გადადის 4/ „ლურჯის ზოლში“. ხო- ლო უკანასკნელი კი იისფრის გავლით, რ-შიც სიწითლის ნიუანსი შეიმ- ჩნევი, ისევ სპექტრის საწყის ფერსა წითელს უახლოვდება.

სპექტრულ ფერებს – წითელს, ყვითელს, მწვანესა და ლურჯს, რო- გორც აპტიმალურად წმინდა, არანარევ ფერებს „ძირითად“, ანუ „მთა- ვარ ფერებს“ უწოდებენ, ხოლო დანარჩენ სამ ფერს /ნარინჯს, ცისფერ- სა და იისფერს/, რომელიც ძირითადი ფერების ერთმანეთში გადასვლას გვიჩვენებენ, „გარდამავალ ფერებად“ თვლიან.

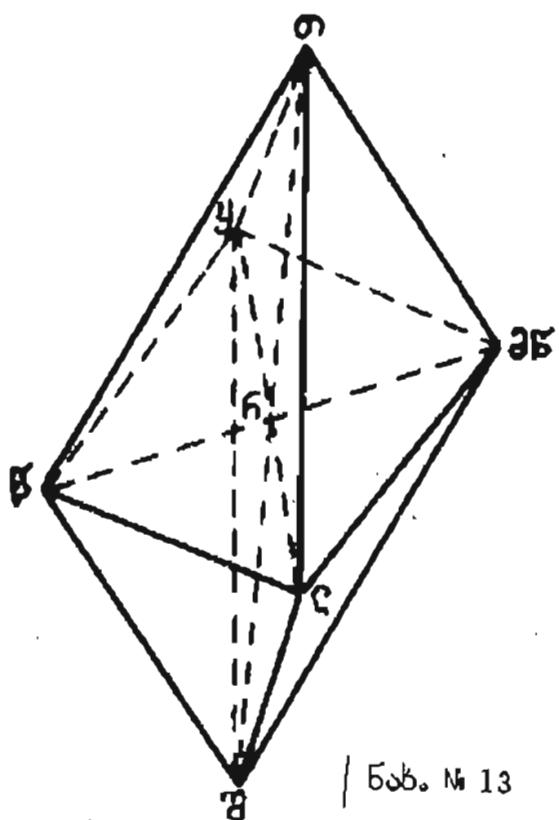
ნეიტრალურ ფერთა მრავალსახიანობის გრაფიკულად სწორი ხაზის მონაცემთათ გამოსახვა აღვევატურია, რადგან თეთრსა და შავს შორის სირუხის ნიუანსების ურთიერთობაში გადასვლას ხაზისნაირად ერთი უფლები და „პოლუსურად ზღვარდებული“ მიმართულება აქვს. მაგრამ სპექტრულ ფერთა რომელობის მხრივ, ურთიერთში გადასვლა ერთხა - ზოდანი აღარად და ამიტომ არც „პოლუსურად ზღვარდებულია“, გადა- სელა წითლის ზოლიდან ლურჯისაკენ ოთხჯერ იცვლის მიმართულებას და ამასთანავე საგულისხმო ისიცაა, რომ თავისებური გადასვლა სპექ - ტრის ბოლო „ფერად ზოლშიც“ კი შეიმჩნევა; . სახელდობრი: იისფერი, რითაც „ყვითლის ზოლი“ ბოლოვდება, კი არ უპირისპირდება საწყის წითელს /მსგავსად თეთრისა და შავისა/, არამედ ისევ 'წითლის ზოლს უახლოვდება .

სპექტრული ფერების ასეთ „ზოლებრივ ურთიერთდამოკიდებულებას“ გრაფიკულად დახშული ფიგურის – ოთხკუთხედის სახით გამოსახავენ, რ-ლის კუთხეებზე მოთავსებულია ოთხი ძირითადი ფერი /წითელი, ყვი- თელი, მწვანე, ლურჯი/ და გვერდებზე კი გარდამავალი ფერები: /ნა -

რინჯი, ცისფერი, იისფერი/, და ის ნიუანსებიც, რ-თაც ისინი ძირითად ფერებთან დაახლოება-დაშორების კვალობაზე ავლენენ. ხოლო რაც შეეხება კერძოდ ფიგურის „დანშულობას, უკანასკნელი იმ ფაქტს გულისხმობს, რომ ლურჯის ზოლი იისფროს გზით /რ-იც წითლის ნიუანსაც შეუცავს/, ისევ წითლის ზოლში გადადისა.

მაგრამ „ფერთა ოთხკუთხედი“ მხოლოდ რომელიმე მიხედვით ითვალისწინებს ქრომატული ფერების ურთიერთდამოკიდებულებას, და ფაქტი კი ისაა, რომ აღნიშნული ფერები სიმაძლრისა და ინტენსიურობის ხარისხითაც განსხვავდებიან, მაშასადამე, „ოთხკუთხედი“ არ ქმარა; და ქრომატულ ფერთა „გრაფიკულ გამოხატულებად“ ისეთი ფიგურა უნდა მივიჩნიოთ, რ-იც მათ ურთიერთდამოკიდებულებას სამივე ნიშნის /რომელის, სიშაძლრის და ინტენსიურობის/ მიხედვით წარმოგვიდგენდა. ასეთ ფიგურად ფს-გიაში ე.წ. „ფერთა ოქტაედრი“ მიაჩინიათ /იხ. ნახაზი/.

ფერთა ოქტაედრი-ფერთა ოთხკუთხედის“ ცენტრში ვერტიკალურად გატარებულია წყვეტილი ხაზი, რ-იც | შუაწელით ცენტრს ხედება და ერთი ნახევრით ოთხკუთხედის ზემოთ ბოლოვდება, მეორე ნახევ-

რით კი ქვემოთ /იხ. ფ. ა. ნახ. № 13/ ხაზის ბოლოები გამოსახავენ თეთრსა და შავს, შუაწელი გამოსახავს „საშუალო რუხს“, ხოლო დანარჩენი წერტილები-ზეტენაგლები სირუხის შესაძლო საფეხურს თეთრიდან შავისაკენ და, პირუკუ, შავიდან – თეთრისაკენ. ეს „წყვეტილი ხაზი“, რ-იც ნეიტრალური ფერების „გრაფიკულ გამოსახულებას“ წარმოადგენს, ბოლოებით შეერთებულია ქრომატულ „ფერთა ოთხკუთხედის“ ფუთხეებთან, და, ამრიგად, ვიღებთ ზეტენაგიან | სტურეომეტრულ ფიგურას-ოქტაედრს /საერთო ფუძის მქონე ორ პირამიდას!/, რ-იც ქრომატული ფერების ყველა იმ ცვლილებას გადმოგვცემს, რასაც კი თითოეული მათგანი ნეიტრალურ ფერებთან /თეთრთან, შავთან და | სირუხის ნიუანსებთან/ დაახლოება-დაშორების კვალობაზე შეიძლება ავლენდეს. სახელწობრი:

1. იგულისხმება, რომ ყველაზე უფრო წმინდა, მაჭარი ქრომატული ფერები მხოლოდ „ბაზური ოთხკუთხედის“ კიდურებზე /გვერდით ხაზებზე/ უნდა იყოს განლაგებული! მაგრამ იგულისხმება ისიც, რომ რომელიმე იგივე ქრომატული ფერები! დასაფეხურებულად ნაკლები სიმაძლრისა. იქ -

რით კი ქვემოთ /იხ. ფ. ა. ნახ. № 13/ ხაზის ბოლოები გამოსახავენ თეთრსა და შავს, შუაწელი გამოსახავს „საშუალო რუხს“, ხოლო დანარჩენი წერტილები-ზეტენაგლები სირუხის შესაძლო საფეხურს თეთრიდან შავისაკენ და, პირუკუ, შავიდან – თეთრისაკენ. ეს „წყვეტილი ხაზი“, რ-იც ნეიტრალური ფერების „გრაფიკულ გამოსახულებას“ წარმოადგენს, ბოლოებით შეერთებულია ქრომატულ „ფერთა ოთხკუთხედის“ ფუთხეებთან, და, ამრიგად, ვიღებთ ზეტენაგიან | სტურეომეტრულ ფიგურას-ოქტაედრს /საერთო ფუძის მქონე ორ პირამიდას!/, რ-იც ქრომატული ფერების ყველა იმ ცვლილებას გადმოგვცემს, რასაც კი თითოეული მათგანი ნეიტრალურ ფერებთან /თეთრთან, შავთან და | სირუხის ნიუანსებთან/ დაახლოება-დაშორების კვალობაზე შეიძლება ავლენდეს. სახელწობრი:

ნება იმის მიხედვით, თუ რა ადგომები უქიმობრივი მათ ოთხკუთხედი ფუძის სიბრტყეზე კიდურისგან დაშორებით ცენტრისაკენ; მაგან, ოთხკუთხედის კუთხეში ან კიდურზე მოთავსებული „წითელი“ ოპტიმალურად მაძლარია, მაგრამ ის წითელი, რ-იც კიდურს დაცილებულია დალერძის მიმართულებით „საშუალო რუხის“ პუნქტს უახლოვდება /იხ. ოქტოედრის ფუძეზე წყვეტილი ხაზი რუხის პუნქტამდე/, ამ დაახლოების კვალობაზე სულ უფრო და უფრო მეტ სირუხეს შეიძენს და, სიმაძლეული დაკარგავს. იგივე ითქმის ყოველ სხვა ქრომატულ ფერზეც. ერთი სიტყვით, ოქტეადრის ფუძეზე უკლებლივ ყველა ქრომატული ფერიც წარმოდგენილი, ოღონდ კიდურებზე – ოპტიმალურად მაძლარი ფერები და კიდურებისგან დაშორებით ფუძის ცენტრისაკენ – თანდათან ნაკლები სიმაძლრისა.

2. რაც შეეხება ოქტოედრის ზედაპირს, მის წახნაგებზე განლაგებული ქრომატული ფერებიც რომელობით იგივეა, რაც ბაზური ოთხკუთხედის კიდურებზე და ფუძეზე მოცემული /წითელი, ნარინჯი, ყვითელი, მწვანე, ცაჟურულურჯი, იისფერი/. მაგრამ ღერძის „თეთრ-შავის პუნქტებთან“ შეტ-ნაკლებად დაახლოების გამო, აქ ისინი სინათლისა და სიმაძლრის ყველა შესაძლო ხარისხით იქნება წარმოდგენილი; სახელდობრავა / ოქტოედრის ზედა წახნაგებზე მოთავსებულ ქრომატულ ფერთათვის დამახასიათებელი ხდება ის, რომ ღერძის „თეთრ პუნქტთან“ მიახლოების ზრდის კვალობაზე, მათი ინტენსივობა, ანუ სინათლის ხარისხი თანდათან მატულობს / ისინი სულ უფრო და უფრო ღია, ბაც ფერებად იქცევა/ და სიმაძლრე კი თანდათან მცირდება; ბ/ ხოლო რაც შეეხება ბაზურის მიავე ფერებს, რ-იც ქვედა წახნაგებზე ლაგლება, ღერძის „შავ პუნქტთან“ მიახლოების კვალობაზე მათ თანდათან უსუსტყებათ ინტენსივობაც და სიშაძლეებიც /ე. ი. აქ ისინი მოწნელო ქრომატულ ფერებად იქცევა/.

ამრიგად, ფერთა ოქტოედრი ქრომატული ფერების ყველა შესაძლო განსხვავებულობას უწევს ანგარიშს და მას ადეკვატურ გამოსახულებას აძლევს.

ფერის შეგრძნების დროითი და სივრცითი პირობების სისტემატური ექსპერიული კვლევით მტკიცედ დადგენილი ფაქტებია: ფერთა შერევის განონები, ადაპტაცია, ფერთა კონტრასტი და „მხედველობის თანამიმდევარი კვალის“ მოვლენები.

ფერის შეგრძნების წარმოშობის პირობები – ყოველი ფერის შეგრძნების წარმოშობისათვის ორი პირობა საჭირო: 1. ფიზ. გამლიზიანებელი, რ-იც გარემოდან მხედველობის ორგანოზე მოქმედებს და 2. ფიზიოლ. პროცესი, რ-იც ამ მოქმედების შედეგად თვალის ზაფირებრ გარსში და ტვინის სათანადო არეებში ვრცელდება.

ფიზიკური პირობები. მზის, თეთრი სინათლე 7 „ფერად სხივს“ შეიცავს და ყოველი ფიზიკურის ფერი იმაზეა დამოკიდებული, თუ რომელ მათგანს არეკლავს იგი და რომელს | შთანთქავს: ყაყაჩი წითელია რაღგან იგი ძირითადად „წითელ სხივს“ გზავნის თვალში და დანარჩენ ექვს სხივს შთანთქავს; ხის ფოთოლი მწვანეა, ღილილო ლურჯია, მზე - სუმზირის ყვავილის ფურცელი უკითელია იმიტომ, რომ პირველი „მწვანე სხივს“ არეკლავს, მეორეულურჯს და მესამე - ყვითელს ერთი სიტყვით, ბუნებაში ყოველი საგნის ქრომატული ფერი ფაქტობრივად ის ფერია, რა ფერად სხივსაც არეკლავს იგი. მაგრამ სინათლის თთოეულ ტალღისებულ რხევას რ-აც საგანი არეკლავს და თვალისაკენ „გზავნის“, სამი ნიშანი ახასიათებს: ტალღების სიგრძე, ტალღური რხევის ენერგია / ამპლიტუდის სიდიდე / და ტალღების სიმარტივე - სირთულე. სამივე ეს ნიშანი ცალ-ცალკე საფუძვლად უდევს ამა თუ იმ ქრომატული ფერის რომელობას, სინათლეს და სიმაძლრეს; სახელდობრი: 1. ტალღების სიგრძის მეტ-ნაკლებობა საფუძვლად უდევს ქრომატულ ფერთა რომელობის, ანუ ფერითი ტონის მხრივ განსხვავებებს: 1 უგრძესი ტალღები (დაახლოებით ერთი მილიმეტრის 760 მილიონედი სიგრძისა - 760 - 620) სპექტრის საწყისო ფერის - წითლის შეგრძნებას იძლევა, უმოკლესი ტალღები / 430 - 400 / - ბოლო ისტორიისას, ხოლო საშუალო სიგრძის ტალღები კი / 620, 590, 530, 500, 470 / დანარჩენი ხუთი ფერის / ნარინჯის, ყვითლის, მწვანის, ცისფრისა და ლურჯის / შეგრძნებებს წარმოქმნიან. 2. სინათლის ტალღური რხევის ამპლიტუდა, ანუ ინტენსიურობა ფერის სინათლის ხარისხს; განსაზღვრავს: ამპლიტუდის, ანუ რხევის სიღრიფის ზრდის კვალობაზე ქრომატული ფერის სინათლეც მატულობს / მოთვარი - სირუხის ნიუანსების გზით ფერი თანდათან ბაჟდება!/, ხოლო შემცირების კვალობაზე იგი იქლებს / ე. ი. მობნელო - სირუხის ნიუანსების შემოტანით ფერი თანდათან თალხდება!.

3. ტალღების სიმარტივე საფუძვლად უდევს ფერის სიმაძლრეს, ანუ სიწმინდეს: ერთი გარკვეული სიგრძის ტალღები პომოგენურის, ანუ უგრძესი ფერის შეგრძნებას იძლევა, - ე. ი. ისეთი ფერისას, რ-იც სირუხის ნიუანსებისაგან თავისუფალია. მაგრამ როცა ამ ერთი სიგრძის ტალღებს სხვა სიგრძის ტალღები დაერთვის, რ-რც ეს თითქმის ყოველთვის ხდება ბუნებაში, - მაშინ ფერს სირუხის ნიუანსიც ერთვის და შესატყვისად მისი | სიმაძლრის დონეც იქლებს! ყველა მსგავს შემთხვევაში სიმაძლრის ცვლის / მეტ-ნაკლებობის / კანონომიერება უთუოდ შემდეგია: რაც უფრო მცირე იქნება განსხვავება „ძირითადი ტალღების“ სიგრძესა და „დართული ტალღების“ სიგრძეს შორის, იმდენად ნაკლები იქნება მიღებული ფერის სიმაძლრე; ხოლო რამდენადაც ჭარბი, ანუ დო-

მინანტური იქნება „ძირითად ტაღლათა“ სიგრძე თანდარაჟულისაზე, იმდენად მეტი იქნება ფერის სიმაძლოება. ერთი სიტუაცია, ფერის სიმაძლოის დონეს ტაღლების სიმარტივე—სირთულე განსაზღვრავს.

სხვანაირია აქრომატული ფერების — თეთრის, შავისა და აუზის წარმოშობის პირობები.

თეთრი საწერი ქალალი თეთრია, რადგან იგი სინათლის ყველა /შვიდ/ სხივს არეკლავს და თვალისაკენ აგზავნის! ჭრაჩრდი, რ-აც ჭუთრ ქალალთან კუჯავთ, შავია იმიტომ, რომ გვერდით მდებარე ქალალი. სხვან განსხვავებით, იგი ყველა სხივს შთანთქავს; მაგრამ სინათლის მოქმედების პირობებში რ-იმე სიგნის მიერ ყველა სხივის არეკვლა ან შთანთქმა შეიძლება აბსოლუტურად სრული, ერთზომისი არ იყოს და მაშინ კი საგანი რუხად უნდა მოგვეჩენოს, ან ღია, მოთეთრო რუხად, როცა ყველა სხივის არეკვლა ერთზომისი არაა, ან მოშავო, ბნელ რუხად, როცა სხივების შთანთქმა არაა ერთზომისი.

ფერის შეგრძნების ფიზიოლოგიური პირობები — აქ ძირითადად გასარგევია შემდეგი: რ-რ ახერხებს თვალი საგნისაგან არეკლილი „ფერის რადი სხივების“ დიფერენციაციას, მათ ურთიერთისაგან ისეთ გარჩევას, რომ სხვადასხვა რომელთბის ფერის შეგრძნებას იწვევს.

ფერთა შეგრძნების თეორიები — იმ თეორიებიდან რ-იც მეცნ-ში ფერთა შეგრძნების გადაწყვეტის საჟიროებამ დაბადა /ჰ. ჰელმჰოლცის, ე. ჰერინგის, გ. მიულერის, ი. კრისის და სხვა/ ჩვენ მხოლოდ ჰელმჰოლცის თეორიას გავარჩევთ, რადგან დღემდე იგი მეტი პოპულარობით სარგებლობს და პერსევერაციულადაც ნაყოფიერ სამუშაო თეორიად ითვლება.

ჰ. ჰელმჰოლცის თეორია „იუნგ-ჰელმჰოლცის თეორიის“ სახელწოდებითაცაა ცნობილი, რადგან მთავარი დებულება, რ-აც იგი ემყარება; უფროთა შეგრძნების ასამყობლენირანობის იდეა/, პირულად ინგლისელი მკვლევარის თ. იუნგის მიერ იყო წამოყენებული.

„ფერთა შერევის ცდების“ შედეგებზე დაყრდნობით ნაგულისხმებია, რომ თვალის ბალისებური გარსი სამი სახის ფუნქციურად განსხვავებულ ნერვულ ბოქულს /ანუ სამ რეცეპტორს/ შეიცავს, რ-თაგან თითოეულის იზოლირებულმა აგზნებამ მხოლოდ ერთი რომელობის ქრომატული ფერის შეგრძნება უნდა დაბადოს: ერთმა წითლის შეგრძნება /„წითლის რეცეპტორი“, მეორემ — მწვანის /„მწვანის რეცეპტორი“/ და მესამემ — იისფერის შეგრძნება /„იისფერის რეცეპტორი“/. მაგრამ ბუნებაში მთლად ისე არ ხდება, რომ ამ სამი რეცეპტორიდან თითოეულზე მხოლოდ მისი შესატყვისი სხივი მოქმედებდეს, ე. ი. წითლის რეცეპტორზე — მხოლოდ „წითელი სხივი“, მწვანის რეცეპტორზე — მხოლოდ მწვანე სხივი“ და იისფერზე — მხოლოდ „იისფერი სხივი!“ არა, ჰელმჰოლცის

თეორიის თანახმად, კითხვება, ისეთია, რომ შვიდი „ფერადი სხივიდან“ თითოეული სხივი ერთდროულად ან საშიფრ რეცეპტორს აღაგზნებს ან ორს მაინც; და ამ რეცეპტორების ერთდროულ აგზნებათა რაოდენობრივ განსხვავებაზეა დამოკიდებული ამა თუ იმ ქრომატული ფერის წარმოქმნა.

1-ჯერ განვიხილოთ, თუ რ-რე ჩნდება წითლის, მწვანის და ის - ფრის შეგრძნებები:

ა/ჰელმპოლცის კონცეფციის მიხედვით, წითლის შეგრძნება იმიტომ ჩნდება, რომ სინათლის „წითელი სხივი“, რ-იც საგნიდან აირეპლება და ბაზისებრ გარსს ბვდება, დიდი ზომით / დომინანტურად / აღაგზნებს თავის შესატყვის „წითლის რეცეპტორს“, გაუილებით მცირე ზომით - მწვანისას, ხოლო იისფრის „რეცეპტორს“ სრულიად აღუგზნებლად ტოვებს; - ბ/მწვანის შეგრძნება იმიტომ ჩნდება, რომ „მწვანე სხივი“ დომინანტურად აღაგზნებს მწვანის რეცეპტორს და მცირე ზომით აღაგზნებს წითლისა და იისფრის რეცეპტორებს, - გ/ და შესატყვისად, იგივე ითქმის საკუთრივ იისფრის შეგრძნებაზეც, რ-იც მხოლოდ მაშინ ჩნდება, როცა „იისფერი სხივი“ დომინანტურად აღაგზნებს იისფრის რეცეპტორს, ოდნავ აღაგზნებს მწვანის რეცეპტორს, ხოლო სრულიად აღუგზნებლად ტოვებს წითლის რეცეპტორს, ერთი სიტყვით, სამი რომელის ქრომატული ფერის - წითლის, მწვანის და იისფრის - წარმოშობის ფიზიოლოგიური ფერთაგან / წითელი, მწვანე, იისფერი/, თითოეულის წარმოშნაში ერთდროულად სამივე რეცეპტორი მონაწილეობს, ოღონდ ისე, რომ დომინანტურია მხოლოდ ერთი რეცეპტორის აგზნება / იმ რეცეპტორისა, რ-იც მოქმედ „ფერადი სხივის“ აღვეგატურია!/, ხოლო დანარჩენი ორის | აგზნება ან მცირეა, ამდა მხოლოდ ერთი მათვანია მცირედ აგზნებული და მეორე კი სრულიად არ აღიგზნება.

2. რაც შეეხება დანარჩენი ოთხი რომელის ქრომატულ ფერებს / ნარინჯს, ყვითელს, ცისფერსა და ლურჯს /, ქრომი მხედველობის ორგანოში სპეციფიკური რეცეპტორები არ გააჩნიათ, ჰელმპოლცის კონცეფციის თანახმად, თითოეული მათვანის შესატყვისი „ფერადი სხივი“ ერთდროულად სამივე რეცეპტორს აღაგზნებს, ოღონდ არა იმ ზომით, რა ზომითაც ეს რეცეპტორები წითელი, მწვანე და იისფერი სხივებით აღიგზნებიან. განსხვავება შემდეგია:

თუ წითელ, მწვანე და იისფრი ჭრივების იზოლირებულად ზემოქმედების შემთხვევაში დომინანტურია მხოლოდ ერთ-ერთი რეცეპტორის აგზნება და დანარჩენი ორის აგზნება კი თითქმის ერთნაირად მინიმალურია / ან ამ ორიდან მხოლოდ ერთია მინიმალურად აგზნებული და მეორე სრულიად აღუგზნებელი!/, - ნარინჯი, ყვითელი, ცისფერი და ლურჯი

სხივების იზოლირებულად მოქმედებისას დიდი ზომისაა ანუ დომინანტურია რომელიმე ორი რეცეპტორის აგზნება და მხოლოდ ერთი რეცეპტორია მინიმალურად აგზნებული, ასე მაგ.

ა/ „ნარინჯი სხივის“ მოქმედება, რიც საერთოდ ნარინჯის შეგრძნებას ბადებს, დომინანტურად აღიგზნებს ორ რეცეპტორს - წითლი - სას და მწვანისას, ხოლო მცირე ზომით - ისფრის რეცეპტორს; ბ/

„ცისფერი სხივის“ მოქმედებისას დომინანტურად აღიგზნება მწვანისა და ისფერის რეცეპტორები, ხოლო წითლის რეცეპტორს აგზნების დონე ძალზე მცირეა; და შესატყვისად იგივე უიფერის „ყვითელი“ და „ლურჯი სტრეჭის“ შესახებაც ერთი სიტყვით, ნარინჯის, ცისფერის და ლურჯის შეგრძნებებიც სამი რეცეპტორის მონაწილეობით ჩნდება, ოღონდ ამ რეცეპტორთა აგზნების ისეთი პროპორციით, როცა რიმე თრი მათ - განის აგზნება ერთობლივადაც და ცალ-ცალკეც მეტია / ანუ დომინანტურია / მესამეზეა .

3. ჩვენ გავარკვიეთ, თუ რა ჩნდება ჰელმინტურის თეორიის მიხედვით ამა თუ იმ რომელის ქრომატული ფერის შეგრძნება. მაგრამ ფაქტია, რომ გარდა ქრომატულისა, აქტივული ფერის შეგრძნებებიც გვიჩნდება / თეორი, შავი და მათ შორის გარდამავალი სირუხის ნიუანსები/. როგორ ხსნის ჰელმინტურის „სამი რეცეპტორის ფიზიოლოგიური თეორია“ ამ აქტივულ ფერთა წარმოშობას?

ა/ როცა საგანი სინათლის შვიდიუე „ფერად სხივს“ / წითელი, ნარინჯი, ყვითელი, მწვანე, ლურჯი, ისფერი / უნაშთოდ და ერთზომისად არეკლავს და ყველა სხივი თვალისკენ „იგზავნება“, ამ სხივების ერთობლივი მოქმედების გავლენით „ფერადი რეცეპტორებიც“ / წითლის, მწვანის, | ისფერის / ერთზომისად აღიგზნება და არა მეტ-ნაკლების ღდენობით, რაც ეს წესისაშებრ ყოველი ქრომატული ფერის წარმოქმნისას ხდება | და ა, სწორედ ჰელმინტურის აზრით, სამივე რეცეპტორის ერთზომისი აგზნებაა მიზეზი იმისა, რომ საგანს თეორიალგნედავთ, ანუ თეორიის შეგრძნება გვიჩნდება.

ბ/ შავი ფერის წარმოქმნისას ვითარება. სხვანაირია: შავის შეგრძნება მხოლოდ მაშინ ჩნდება, როცა საგანი სინათლის ყველა ფერად სხივს შთანთქმავს, და, მაშასადამე, როცა სამივე რეცეპტორი ფაქტობრივად აღუგზნებელი რჩება.

გ/ თეორიისა და შავის წარმოქმნის ფიზიოლოგიური პირობები, ე. ი.: ყველა ფერადი სხივის არეკვლით | სამივე რეცეპტორის ერთზომისი აგზნება და ყველა | სხივის შთანთქმის გამო მათი / რეცეპტორების / სრული ჰლუგზნებლობა, თავის მხრივ გასაგებს ხდის იმასაც, თუ ად უნდა აჩენდეს სირუხის განსხვავებულ ნიუანსებს:

სფგნის მიერ სინათლის ყველადი სწივის არეკვლა შეიძლება არ იყოს საგსებით სრული და ერთზომისი და ამის შესატყვისდღ, არც რეცეპტორები იყოს თანაბრად აგზნებული და მაშინ საგანიც, ნაცვლად თეთრისა, „ღია, | მოთეთრო რუხი ფერის“ მქონედ უნდა იყოს განცდილი; ან შეიძლება შთანთქმა არ იყოს მთლად სრული და თეთრი სინათლის რაღაც მცირეოდენი ნაწილი რეცეპტორებს მაინც ხვდებოდეს; მაშინ კი საგნის სიშავესაც რაღაც უნდა დაკავდეს და სუბიექტს „მობნელო რუხის“ შეგრძნება უნდა გაუჩნდეს.

ასეთია ჰ. ჰელმჭოლვის ფერთა წარმოქმნის ფიზიოლოგიური გარსში სამი სახის რეცეპტორი არსებობს: წითლის, მწვანისა და იისფერისა, ყოველი ფერის წარმოქმნა / ქრომატულისაც და აქრომატულისაც / ამ რეცეპტორების ერთდროულ აგზნებათა რაოდენობაზე ურთიერთმიმართებაზეა დამოკიდებულია. ქრომატულ ფერთა შეგრძნებებს ერთი ან ორი რეცეპტორის „დომინანტური აგზნება“ იწვევს. თეთრის შეგრძნებას სამივე რეცეპტორის ერთზომისი აგზნება. | აჩენს: ხოლო შავის შეგრძნება მაშინ ჩნდება, როცა არც ერთი რეცეპტორი არ წარმოქნება — თუ მხედველობაში მივიღებთ „ფერთა ოპტიკური შერევას“ ფაქტებს, რებიც ჰელმჭოლვიმა თავისი თეორიის დაფუძნების მიზნით ზედმიწევნით იკვლია, შეიძლება ითქვას: სამი ქრომატული ფერისწითელი, მწვანე, იისფერი — ჰელმჭოლვის აზრით, ძირითადი ფერებია, იმიტომ, რომ მათ „ოპტიკური შერევის ცდებით“ შესაძლებელი ხდება ყოველი სხვა ფერის შეგრძნება მივიღოთ / ქრომატულისაც და აქრომატულისაც /.

ფერთა შერევის კანონები — ფერის შეგრძნებაში ცნობილია ფერთა შერევის ფენომენი. პირველად ეს ფენომენი ინიუტონში შეისწავლი და ფერთა შერევის ორი კანონი დაადასტურა:

1. სპექტრულ ფერთა შორის ყოველ ფერს შეიძლება გამოენახოს მეორე ისეთი ფერი, რეთანაც მისი განსაზღვრული რაოდენობით შერევა მოგვცემს არასპექტრული, რუხი ფერის შეგრძნებას. ორ ასეთ სპექტრულ ფერს, რებიც შერევისას ერთმანეთს სპობს და ნეიტრალური ფერის / რუხის / შეგრძნებას იძლევა, ანტაგონისტური, შემაფსებელი / კომპლემენტური / ანუ კონტრასტული ფერი ეწოდება. ანტაგონისტური ფერის რებია: წითელი და მწვანე, ყვითელი და ლურჯი, ნარინჯი და ცისფერი.
2. ორი არაშემავსებელი სპექტრული ფერის შერევა იძლევა მათ შორის მდებარე სპექტრულ ფერს; ასეთია: წითელი და ყვითელი, რომელთა შერევა იძლევა მათ შორის მდებარე ნარინჯს, ყვითლისა და ცისფრის შერევა იძლევა მათ შორის მდებარე მწვანე ფერს, ხოლო ცის-

ფრისა და ისფრისა — მათ შორის მდებარე ლურჯ ფერსა ამათ ნაჩევი ანუ რთული ფერი ეწოდება.

3. ნიუტონის შემდეგ მესამე კანონიც დადასტურდა: შერევის შედეგად მიღებული ფერის შეგრძნებისათვის იმას კი არა აქვს მნიშვნელობა, რომ მისი წარმომშობი სინათლის ტალისებური რხევა შემაღვენლობით რთულია /იხ. ფერის შეგრძნების წარმომობის პირობები/, არამედ იმას, თუ როგორ განიცდება იგი, მაგან, ნაჩინჯი, მეორე კანონის თანახმად, შეიძლება მივიღოთ ყვითლისა და წითლის შერევით, და, მაშასადამე, როგორც „ნაჩევი“, ფიზიკურია, მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი სავსებით ისეთივე ნაჩინჯად განიცდება, რა-რც სპექტრში მოცემული ნაჩინჯი, რა-იც ფიზიკურივია ფერთა შერევის კანონს იკვლევენ როტაციის აპარატით.

ფეტიში /პორტუგ. *feitiço* — ჯადოსნობა, ფრანგ. *féteche* ასაგანი, რომელშიც ცრულწმენით ადნის ბედის გამგებელი ძალა ბუდობს, იგი ყოვლისშემძლეა: შეუძლია იხსნას ან დაღუპოს ადნი. მას ღმერთის შესაძლებლობა მიეწერება და თაყვანის ცემის ობიექტი ზღება. ფაზელაფერზე მაღლად დაყენებული და სასოებისა და თაყვანის ცემის გრძნობებს იწვევს.

ფეტიშიზმი — ეთნოგრანიტიზმისაგნის თაყვანის ცემი, რაც მაგიური ძალა მიეწერება და კულტის ობიექტად იქცევა. დამახა პრიმიტიულ-ბაგიური აზროვნების კულტურის დაბალი საფეხურისათვის.

ფსიქოანალიზმი — სექსუალური ანომალიის ერთ-ერთი სახე, /იხ. პერვერსია/.

| ფეტოფილური გარემო /ლათ. *philus* — ნაყოფი და ბერძ. *philia* — სიყვარული/ — ახალდაბადებული ბრვის გარემო პირობების „დედის მუცღალ ყოფნის“ გარემოსთან დაახლოება /სითბო, სირბილე, სინათლისაგან დაცვა, სიჩუმე და სხვ./.

ფეტოფობური გარემო /ლათ. *phobos* — ნაყოფი და ბერძ. *phobos* — შიში — ახალდაბადებულ ბავშვები ზემოქმედ გამლიზიანებელთა ისეთი შერჩევა, რანიც დაშორებულია „დედის მუცღალ ყოფნის“ პირობებისაგან /მაგან ცივ წყალში ბანაობა, მაგარ ლოგიზმები და საერთოდ ბავშვის გარემოცვა ალერსია და სიყვარულს მოკლებული მკაცრი პირობებით.

ფეხნერის კანონი — იძლევა პასუხს იმაზე, თუ რა დამოკიდებულება არსებობს გამლიზიანებლისა და შეგრძნების ინტენსივობას შორის. გვ. ფეხნერმა გამოიყენა ეს ფეხერის მიერ დადგენილი კანონი ძირითადი გამლიზიანებლის ნამატ გამლიზიანებელთან მიმართების კონსტანტობის შესახებ და ამ საფუძველზე გალიზიანებასა და შეგრძნებას შორის დამოკიდებულებას მათემატიკური გამოსახულება მისცა. მან დაადგინა: როცა გა-

ლიზიანების ინტენსიურობა გეომეტრიული პროგრესით იზრდება, მისი შესატყვისი შეგრძნების ინტენსიურობა არითმეტიკული პროგრესით მატულობს. ეს დამოკიდებულება მან შემდეგი მათემატიკური ფორმულის სახით ჩამოაყალიბა: შეგრძნების ინტენსიურობა უდრის გალიზიანება - ის ლოგარითმს, ე. ი. $E = K \log R/E$ არის შეგრძნება, და გამლიზიანებელი და K კონსტანტა/. იხ. ვებერის კანონის ვებერისა და ფეხნერის კანონს დღეს მხოლოდ დახლოებით მნიშვნელობა ენიჭება: შეგრძნების განსხვავების ზღურბლის ოდენობის ერთი ზუსტი მათემატიკური ფორმულა ჯერაც არ არის დადგენილი.

ფიგურა-ფონის ურთიერთობა /გერმ. Figur-Grund – Verhältnis/ – საფუნის, ფიგურის აღქმა არასოდეს არ ხდება სავსებით განცალკევებულად იმ ფონისაგან, რ-ზედაც და რ-თან ერთადაც ის არის მოცემული. ყოველ აღქმაში ორივე ამ ელემენტის /ფიგურის და ფონის/ ურთიერთობით გარკვეული კანონზომიერებით ხორციელდება. როდესაც საგანს /ფიგურა/ აღვიყვამთ, ის წინ წამოიწევს, მთლად გამოიკვეთება და გარკვეული კონტურების მქონე საგნის სახით წარმოდგება ჩვენს წინაშე; . ხოლო საფუძველი /ფონი/, რ-ზედაც ეს ფიგურა არის მოცემული, უკან იხევს, და ერთფეროვან უსახო, ინდიურენტულ მთლიანად განიცდება, ის მხოლოდ ფიგურის უკეთ გამოკვეთას ემსახურება და სხვა საკუთარი დანიშნულება არა აქვს მაგრამ საკმარისია ყურადღება . ფიგურადან მის საფუძველზე, ფონზე გადავიტანოთ, რომ მაშინ ის, რაც ახლახან ფიგურა იყო, ფონად გადაიქცეს და ფონი კი - ფიგურად მოცემულ სურათზე ნათლად ვხედავთ თეთრ ლარნაკს შავ ფონზე. გადავიტანთ თუ არა მხედველობას ფონზე, ყველაფერს შებრუნებულად დავინახავთ: ფონი გამოეყოფა საერთო სურათს, ად-ნის ორი იდენტური პირისახის პროფილად ჩამოყალიბდება და ერთმანეთის პირდაპირ დადგება; , ახლა პირისახის ეს პროფილებია ფიგურად გაგეშტალტებული, ხოლო რაც წინათ ფიგურა იყო, ის ახლა ფონად განიცდება. აღქმის ეს ფენომენი კანონზომიერი ხასიათისაა და მხედველობის მოდალობის გარდა თუმცა უფრო მკრთალად, მაგრამ შეგრძნების სხვა მოდალობებზედაც ვრცელდება . ფიგურა-ფონის ურთიერთდამოკიდებულება დაწვრილებით აქვთ შესწავლილი გეშტალტფისკოლოგებს - ე. რუბინს.

/ 1941 /, ვ. ერენშტაინს / 1930, 1954 /, ვ. მეტცენს / 1934 /. ფიგურა-ფონის დამახასიათებელი ჩხევადობა სხვა არასაგნობრივკატეგორიების მიმართებებშიც მაგ., პიროვნება-სამყაროს მიმართებებშიც შეიმჩნევა. / იხ. ნახატი № 14 /

ფიგურის აღქმის მომდევნო ეფექტი - ინგლისურად *figural after-effect*. 1922 წელს პირველად აღწერა ი. ვერჰოფმა /Verhoff/, 1933 წ-ს ი გიბსონმა, 1940 წ-ს დაწვრილებით იკვლევს ვ. კელერმა და ჰ. ვალახმა

656 . 11

19 4/5

ფა ა მა ე „წარმოადგენს „თანამიმდევარი კონტ/არეა“ ერთ-ერთ სახესა .

ფენომენის აღწერა: ქალალზე ნებისმიერად აღებულ წერტილს ხდით ვუერთებთ რაიმე ფიგურას, ვთქვათ, კვადრატს, ისეთი მანძილით, რომ წერტილის ფიქსაციის შემთხვევაში კვადრატის გამოხატულება ეცე - მოდეს ბადურას არა ცენტრალურ ადგილზე / *Eovea centralis* /, არამედ მის კიდევებზე, ცა, ახდენს წერტილის ფიქსაციას აამდენსამე წუთს. ამის შემდეგ ცვლიან კვადრატს, მის ადგილას ათავსებენ უფრო მცირე სიდიდის კვადრატს, / წერტილი და მანძილი იგივე რჩება / . ცა კვადრატს ახლა კი - დევ უფრო პატარად აღიქვამს, ვიდრე სინამდვილეშია, მანძილი ფიქსაციის წერტილიდან კვადრატამდე მას უფრო გრძლად ეჩვენება, ვიდრე პირ- პირ ცეცხაში ეჩვენებოდა. აი, ამ ილუზიურ ცვლილებებს ეწოდება ფა ა მა ე „ კელერი ჰეეცადა აეხსნა აღნიშნული ფენომენი გეშტალტთეორიის პრინ- ციპის მიზეზვით, ფიქსაციით აღძრული ელექტროტონური ცვლილებებით თავის ტვინში / იხ. გეშტალტთეორია, იზომორფიზმი / .

აღნიშნული ფენომენი გამოიკვლია ქართველმა ფს-გმა ზ. ხოჯავამ და მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ფა ა მა ე-ის ფენომენი არის დ. უზნაძის „განწყობის თეორიაში აღწერილი „განწყობის“ კონტრასტული ილუზიის“, ერთ-ერთი სახე, და მისი ახსნა რ-რც კონკრეტული ილუზიისა, ვანწყობის ფს-გიური კანონზომიერებით სავსებით შესაძლებელია .

ფიზიკური თამაში – თამაშის ერთ-ერთი სახე, რ-რც ქცევის ფორმა, დამახ. სკოლის წინარე ასაკის წინა პერიოდის ბ-ვისათვის / 2-3 წ. / და. უზნაძის დაკვირვებით, აღნიშნულ პერიოდში ბ-ვის თამაში ფა თ-ის ელე- მენტებს შეიცავს: ბ-ვი დარბის, ხტის, კოტრიალობს, ცალ ფეხზე დახტ- ის, ბურთაობს და სხვა. დ. უზნაძის „ფუნქციური ტენდენციის“ თეორიის, ამ შემთხვევაში საჭმე გვაქვს ორგანიზმის შინაგანი ენერგიის ამოქმედე- ბასთან, რ-იც ფიზ. სხეულის გავარჯიშებას და მოტორიკის გაწვრთნას ემსახურება .

ფიზიოგენური ანუ სომატოგენური / მოვლენა / – ეწოდება ორგა- ნიზმში მომხდარ ისეთ ცვლილებას, რ-იც წარმოიშობა ფიზიოლ. / სომატ- ურ / ფუნქციათა ზეგავლენის შედეგად. საწინ. ფსიქოგენური / იხ. / .

ფიზიოგნომიკა /ბერძ. physis – ბუნება, განიკოშ – მცოდნე/ – პი-
რისახის გამომეტყველებით პიროვნების შინაგანი მდგომარეობის გამოკ-
ნობა. ფა., ჩ-ჩუ მეთოდი, ცდილობს დაამყაროს მიმართება სუბ-ის სახის
გამომეტყველებასა და მის ხასიათს შორის. პირისახის გამომეტყველება-
ში ფა. გულისხმობს გამომეტყველებას /მიმიკას/ პიროვნების არა დინამი-
კურ ემოციურ მდგომარეობაში, განცდის პროცესში, არამედ პირისახ-
ის გამომეტყველებას ნორმალურ მდგომარეობაში, დასვენების დროს. ფა.
პირისახის გამომეტყველების შესასწავლად სარგებლობს პორტრეტებით,
გალტონის ფოტოგრაფიით, სახის ესკიზებით და პირისახის უშუა-
ლო შესასწავლით. ფართო მნიშვნელოვანი მკვლევარი ფა. ში გულისხმობს, გარ-
და პირისახის გამომეტყველებისა, აგრეთვე მთელი სხეულის აღნაგობის
გამომეტყველებით გამოსახულებას /თავის ქალის ფორმა, ტანის აღნაგო-
ბა/. ფა. ძეგლებენ აგრეთვე, ჩ-ჩუ საექიმო დიაგნოზის საშუალებას .
ზოგ დაავადებას პირისახის და სხეულის სპეციფიკური გამომეტყველება
ახასიათებს ,.

ფა. სხეულისა და სულის /ფს-კის/ ურთიერთმიმართების ზოგადი პრო-
ბლემის ერთი კერძო საკითხთაგანია. იგი ძველის-ძველი საკითხია. მის
დასაწყისს ითვლიან თხზულება „ფიზიოგნომიკიდან“, ჩ-აც | არასტორე-
ლეს მიაწერენ /ზოგის აზრით არამართებულად!/; ცნობილია ი. ბაპტის-
ტი პორტას „ჰუმანური ფიზიოგნომიკა“ /1593/; ახალ დროში სწავლება
ფა. შესახებ გავრცელდა ი. კასპარ ლავატერის /Lavater/ თხზულებით:
„ფიზიოგნომიკური ფრაგმენტები“ /1775/; აღსანიშნავია ეჭიმ ფა. გალის
მოძღვრება თავის ქალის ფორმის შესახებ /იხ. ფრენოლოგია, 1808/; კ. კა-
რუსის „ადამიანის გეშტალტის სიმბოლიკა“ /1853/; ჩ. დარვინის /1808
– 1882/ „გამომეტყველებითი მოძრაობის შესახებ ადანებთან და ცხოვე-
ლებთან“.

მე-20 ს-ში სხეულის მონაცემებით სულიერი მდგომარეობის და ხა-
სიათის შესასწავლა უკავშირდება მოძღვრებას კონსტიტუციის შესახებ /იხ.
კონსტიტუცია, სხეულის აგებულების ტიპები/. უკანასკნელ პერიოდში
გამომეტყველებითი მოძრაობის საკითხს ამუშავებენ – ი. რიფერტი, ფა.
ლერში, მ. სიმონაიტი და სხვებია .

| ფიზიოლოგიური ფსიქოლოგია – ფს-გიის ერთ-ერთი დარგი, რომელიც
იყვლება ფს-კურ მოვლენათა და შესატყვის ფიზიოლო. პროცესთა ურთიერ-
თობის საკითხებს. ასეთია შაგა., შეგრძნებათა ორგანოების ფუნქციონიბის
და შესატყვის შეგრძნების ფიზიოლო. საფუძვლები. სხეულის აგებულება და
პიროვნული თვისებები /იხ. სხეულის აგებულების ტიპები/; თავის ტვინ-
ში ფს-კურ ფუნქციათა ლოკალიზაცია ნერვული სისტემის დარღვევები
და შათი. შესატყვისი მოვლენები პიროვნულ სტრუქტურაში | და სხვა ფა. ფს
330

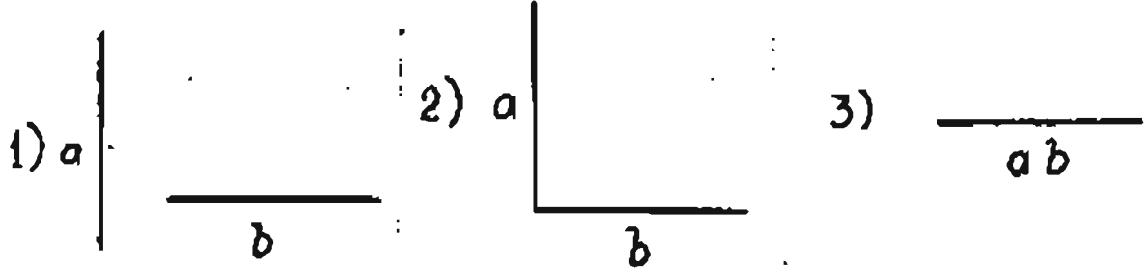
— გთას საფუძველი |ჩაეყარა მე—19 ს—ის პირველი. ნახევრის ბოლოს, როცა
დაწყო შეგრძნების ორგანოების ფიზიოლოგიასა და შეგრძნებას შორის
არსებული კანონზომიერების ძიება ექსპერტ მეთოდის გამოყენებით. პირ-
ველი ასეთი მკვლევარები იყვნენ: ი. მიულერი, ე. ვებერი, გ. ფეხნერი,
ჰ. ჰელმილი, ვ. ვუნდტი, ამ უკანასკნელს ეკუთვნის ორტომიანი ნაშა-
რომი „ფიზიოლოგიური ფსიქოლოგიის საფუძვლები“ / იხ. ფსიქოსომა-
ტიკი /.

ფილოგენეზი / ბერძ. *phyiē* — გვარი, ტომი, *genesis* — წარმოშობა /
— მოძღვრება ორგანიზმების / მცენარეების, ცხოველების / სახეების წარ-
მოშობისა და განვითარების შესახებ. ცნობილია, რომ ცოცხალ ორგანიზ-
მებს თავისი დღევანდველი ფორმა მიღებული აქვთ თანდათანობით განვი-
თარების / ევოლუციის / შედევად. ორგანიზმის ყველა ამ ცვლილებას და
გარდაქმნას, მისი ფორმაციის ყველა ეტაპზე, ფ. ეწოდება. წინააღმდეგ
ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარებისა / ონტოგენეზისა/, ფ. არის
მთელი გვარეულობის / ტომის, გვარის, სახის / განვითარება ყველა საფე-
ხურის გავლით. ე. ჰეკელის ბიოგენეზური კანონის მიხედვით, ონტოგენე-
ზი იმეორებს ფილოგენეზს შემოკლებით. ამ თვალსაზრისით ონტოგენეზსა
და ფ—ს შორის ერთგვარი შესატყვისობაც კი შეიძლება ვიგულისხმოთ. / იხ.
ონტოგენეზი /.

ფს—გიაში ტერმინი ფ. ნიშნავს ფს—კის განვითარებას სიცოცხლის
წარმოშობისა და მისი ევოლუციის გასწვრივ. / ტერმინი ფ. მეცნიერება-
ში შემოიტანა ბუნების მეტყველება ე. ჰეკელმა, 1866/.

ფიქსირებული იდეა / *idee fixe*: ფრანგ. *fixation* — ფიქსაცია და ბერძ.
idee — წარმოდგენა / — რომელიმე იდეის გაბატონება ცნობიერებაში იმდე-
ნად ძლიერად, რომ მისი მოშორება გარევეულ პერიოდში შეუძლებელი:
ხდება იგი იმორჩილებს დანარჩენ წარმოდგენებს და განსაზღვრავს თვით
შესავასაც კი. შეიძლება თავი იჩინოს | ნეეროზული ან ფსიქოზური მდგომა-
რეობის შემთხვევაში, ან გადავიდეს მონომანიაში და პარანოიაში.

ფი—ფენომენი — / *Phi / Φ / Phänomen* / — მოჩვენებითი მოძრაობის ერთ
— ერთი სახელწოდება პირველად გამოიკვლია გეშტალტფსიქოლოგიაში მ. ჟერტკიმერმა. მდგომარეობს შემდეგში: I. როცა ც—ს ორ გამლიზიანებელს
ა და ხ ხაზებს ვაწვდით 1/5 სეკუნდის ინტერვალით, სუბიექტი ამ გამ-
ლიზიანებლებს ალიქვამს ცალ—ცალკე — ჯერ ა—ს და მისი გაქრობის შემ-
დეგ ხ—ს. 2 / მაგრამ თუ; სუქსესიური მიწოდების ინტერვალს შევამცი-
რებთ 0,02 სეკუნდამდე, ე. ია უფრო სწრაფად მივაწოდებთ, მაშინ აღნი-
შნულ ხაზებს ცალ—ცალკე კი ორ დავინახავთ / აღვიქვამთ/, არამედ შეერ-
თებულად, როგორც სწორი კუთხის გვერდებს. 3 / თუ კიდევ შევამცირებთ

გ ა ს . № 15

მიწოდების ინტერვალი ჩამდენჯერმე, გაშინ ორივე ხაზი შეერთდება და ერთ ხაზად მოგვეჩვენება. (ნახ. № 15).

ფლეგმატური ტემპერამენტი /ბერძ. phlegma – ლომეტო/ – ერთ-ერთი ტიპი ჰიპოკრატეს მიერ დაღვენილი ტემპერამენტის ოთხი ტიპიდან, ჰიპოკრატეს განსაზღვრებით, წარმოაშობა ლომეტოს სიკარბით ორგანიზმი /ლომეტო მეტია, ვიდრე სხვა სითხეები/. დამახა აპათია, გულგრილობა, უაფერტობა, ძნელი აგზნებალობა, ემოციის სილარიბე, ერთხელ აღძრული ემოციის ხანგრძლივი არსებობა, სიმშეიდე, წონასწორობა, გადანაცვლების სუსტი უნარი. მიღრეკილია უფრო სასიამოვნო ემოციისკენ. ის პავლოვის ტიპთა კლასიფიკაციაში შეესატყვისება ძლიერი, გაწონასწორებული ინერტული ნერვული სისტემის მოქმედების ტიპი. /იხ. ტემპერამენტი/. ქადაგი

ფლორუკონტრასტი – ფერთა სიმულტანური კონტრასტის მოვლენა:
ფონის საწინააღმდეგო ფერის სიმუკის გაძლიერებასთან ერთად იზრდება კონტრასტის სიძლიერე. მაგ., თეთრ ქალალდზე რომ რუხი ქალალდის ნაჭერი მოვათავსოთ, კონტრასტი ოდნავ შესამჩნევი იქნება, რუხი მოშავოდ მოგვეჩვენება. თუკი ამ რუხ. ქალალდს რაიმე სიფრიფანა ნაჭერს გადავათარებთ, კონტრასტი გაძლიერდება: რუხი ქალალდი შავიდ მოგვეჩვენება, ეს ფერნომენი ძალაში ჩჩება ყველა კონტრასტული /კომპლემენტური/ ფერის /მიმართ. /იხ. კონტრასტი/.

ფლუქტუირული ანუ დენადი ყურადღება – ყურადღების თავისებური ტიპია სუბ. მოკლებული შთაბეჭდილებაზე ხანგრძლივად კონცენტრი-სტების უნარს, მიღრეკილია ჩქარი გადანაცვლებისაკენ, ადგილად გადადის საგნიდან საგანზე /საწინ. კონცენტრირებული ყურადღება/.

ფობია /ბერძ. phobos – შიში/ – აკვიატებული ხასიათის შიში; ორი სახისაა:
1. საგნისა და სიტუაციის შიში, რიც ობიექტურად არ არის საშიში, მაგ. შინაური ცხოველი, მოედანზე გადასული და სხვ. 2. საგნისა და / სიტუაციის შიში, რიც ად-ნისათვის საფრთხეს ობიექტურად, გარკვეული ხარისხით, მაინც შეიცავენ, მაგ., კეთრით ან კიბოთი დაავადება და სხვ.

ფსიქოანალიზის თეორიით, სრულებით უსაფუძვლო შიში „არაცნობიერი“ წარმოშობისაა. მისი თავდაპირველი სათავე ის შიშია, რიც წარმო-

ჩშვა ისეთი ლტოლვისაგან, რ-ლის დაკმაყოფილება „ზე-მე“-ს ცნობიერე-
ჟისათვის მიუღებელი იყო, რს გამოც სუბ-ში განვითარდა აკრძალული
ჭტოლვის განხორციელების შიში. ამიტომ ებრძეის მას არაცნობიერად სუბ,
უარს ეუბნება თავის ლტოლვას, სურს ის დათრგუნოს, ცდილობს შეცვა -
ჭოს ობიექტი და ამ მიზნით მისგან წარმოშობილი შიში სხვა ინდიფერენ-
ტულ ობიექტზე გადააჭვსა. ამიტომ, ასეთი ფა, ფროიდის აზრით, თავდაც -
ჭით ჩეაქცეის წარმოადგენს.

ყოველი ფ. იმ საგნის სახელს ატარებს, რის ფ-საც ის წარმოადგენს. კ-
ების სახეები პრაქტიკული განუსაზღვრელია. ფ. ხშირად ფსიქოტური
მდგომარეობის თანმხლებია და აზირების სახით ვლინდება.

ფობოფლია — შიშით შეპყრობის შიში.

ფონიზმი /ბერძ. phónē — ხმა, ბგერა/ — სინესთეზიის ერთ ერთი
სახე, როდესაც მხედველობის, ან სხვა არასმენითი ორგანოს გალზანე-
ზა იწვევს სმენის შეგრძნებას მაგა, მხედველობის შეგრძნებით გამოწვე-
ლი ფერის ხედვისას სუბ-ტს ესმის გარკვეული ბგერა.

ფოტიზმი — /ბერძ. phōs — სინათლე/სინესთეზის ერთ-ერთი სახე, რა-
ც არამხედველობითი მოდალობის შეგრძნებას თან სდევს მხედველობითი
შეგრძნება ან ბლობლერი. მაგ., როცა სმენითი შეგრძნება იწვევს ფერის
შეგრძნებას.

ფოტოტროპიზმი/ბერძ. φῶσ — სინათლე, πόρος — მიმართულება/— მცე-
ნარის სინათლის კენ მიბრუნების თვისება.

ფრენოლოგია — იხ. ლოკალიზაცია ფს-კურ ფუნქციათა.

ფრიგიდიტეტი /ლათ. frigidus ცივი/ — სექსუალური გრძნობის უკონ-
ჭობი, განსაკუთრებით ქალებში.

ფროიდიზმი — მიმღინარეობა ფს-გიაში არაცნობიერი ფს-კურის
შნიშვნელობასა და როლის შესახებ აღ-ნის სულიერ ცხოვრებაში. ამ -
შიმღინარეობის მამამთავარია ვენელი ნეკროპათოლოგი და ფსიქიატრი ზი-
გმუნდ ფროიდი /1856-1939/. იხ. ფსიქოანალიზი.

ფრუსტრაცია /ლათ. frustriatio — მოტივულება, იმედის გაცრუება, წარუ-
შატრებლობა/ — ეწოდება მძიმე, უარყოფით ემოციურ მდგომარეობას /გულ-
ჭარეხილობა, იმედგაცრუება, სასოწარკვეთილება/. ფ-ს იწვევს ყოველი
ჭარუშატრებლობა, საქმის წაგება, სუბ. ვერ ახერხებს შექმნილი დაბრკო-
ლების აცილებას, ფ-ს გამომწვევი ფაქტორების — ფრუსტრატორების —
ფაქტორებას ნ. მაიერმა /1949/ ფ-ს გამომწვევი სიტუაციის არსებით ნიშ-
ნებად დაასახელა: 1. შექმნილი სიტუაციის ამოუხსნელობა, 2. მისგან
ფაშოსელის /ვზის გაკვლევის/ შეუძლებლობა; 3. ძლიერი მოტივაცია.
/ძლიერ მოტივაციად ითვლება თუ, მაგ., ბავშვს ამის დროს წაართმევენ
რძიან ბოთლს, ან ძალს წაართმევენ ძვალს/. ასეთ პირობებში, გარდა

იმისა, რომ სუბის პირდაპირი მოთხოვნილება ჩატება დაუკმაყოფილებელი, მასში წარმოიშობა სხვა უარყოფითი განცდაც საკუთარი პიროვნების დამცირების, განაღვეურების, მისადმი უსამართლოდ მოპყრობის, საკუთარი უმწეობისა და სხვ. სუბა დეზორგანიზებული და დეზორიენტირებულია თუ სხვადასხვა ინდივიდში სხვადასხვა სიძლიერით ვლინდება და ხშირად კიდევ ხდება ნერვული დავადების მიზეზია ფის /ე. ი. პიროვნების ზლურბლური დატვირთვის/ საპასუხოდ ად-ნები, /აგრეთვე ცხოველებიც/ ავითარებენ სამი სახის ჩეაქციას: 1. აგრესიას, 2. ჩეგრე-სიას, 3. ფიქსაციას.

აგრესიის პიპოთება: აგრესია /სტენიური მოქმედება/ შეიძლება იყოს მიმართული, რ-რც სხვისადმი /შურისძიება/, ისე თავისი თავისადმი /თვითგაკიცხვა/. ი. დოლარდის აზრით /1939/, ფის თან სდევს აგრესია და, სადაც აგრესიულობა შემჩნევა, იქ ჟველგან ფის არსებობა უნდა ვაგულისხმოთ აგრესიამ შეიძლება განზოგადებული სახე მიიღოს, გავრცელდეს ფის გამომწევევა ზველა ანალოგიურ მოვლენაზე, აგრესიის სიძლიერე ფის სიძლიერეზე დამოკიდებული. ჩეგრესიის პიპოთება: რ. პარკერი და სხვები, /1941/ ამტკიცებენ, რომ მოქმედება ფის ზეგავლენით რეგრესიას განიცილოს, ეს ი. ძირს ეცემა და ხარისხობრივად უფრო ცუდი ხდება, ონტოგენეზში გავლილ საფეხურს უბრუნდება, ად-ნი იბნევა და მოქმედების ხარისხი უარესდება. ფის ფიქსირების ჭიბოთება: ნ. მაიერის მტკიცებით, მაგ., ვირთავვებს „ამოუხსნელ“ სიტუაციაში სტერეოტიპული მოქმედება უვითარდებათ; თუ მათ ამის შემდეგ მოვათავსებთ სიტუაციაში, რომლის გადაჭრაც შეიძლება, ისინი აქაც აგრძელებენ ერთ-ხელ გამომუშავებულ ქცევას და მის მოღიფიცირებას ვერ ახერხებენ.

შემჩნეულია, რომ ად-ნებს ფრუსტატორების მიმართ უვითარდებათ გარკვეული ტოლერანტობის /შემრიგებლობის/ გრძნობა, რ-იც აღამიანებისდა მიხედვით, დიფერენციული ხასიათისა /ზ. როზენცვაიგი, 1944/. ფილერშის აზრით, ფის საპასუხოდ ად-ებს, ტოლერანტობის გარდა, ქცევის სხვა ფორმაც უვითარდებათ, მაგ., ფანტაზიაში წასვლა, სუბლიმაცია, კომპენსაცია და სხვა.

ფსევდოდემენცია – ანუ ყალბი ჯუსასუსტობა / ბერძ. · Pseudos –ყალბი, არანამდევილი/ – გონებრივი შესაძლებლობის უეცარი და უკიდურესად მკვეთრი დაჭვეითება უმარტივეს შეკითხვას აგაღმყოფი, საურაც შეუსაბამო პასუხს აძლევს მისი ქცევა ახირებული და სულელურია. პასუხების აშეარა უაზრობა, დაშვებული შეცდომების მეტისმეტიდ უხეში ხასიათი სიმულაციის შთაბეჭდილებას ტოვებს.

ფსევდოესთეზია – მცდარი აღქმა, იგულისხმება ილუზიები და ჰალუცინაციები.

ფსევდოლოგია /ბერძ. pseudos – ოყუილი და logos სიტყვა, თქმა/ – ოყუილის თქმა, | ავადური მოწოდებულება სიცრუისადმი, ოყუილის შეთხზვისადმი. მთქმელს ნაწილობრივ სჯერა, რომ მის მიერ შეთხზული შინაარსი სინამდვილეს! შეფერება. | იოლი ფორმით შეიმჩნევა სასკოლო ასაკის ფსიქოპათ ბავშვებთან.

ფსევდოლოგია /ბერძ. pseudos – მოჩერენებითი ნეეროზი; . ალტერა ვ. ვ. ფრანკლიმ /1968/. მისი აზრით, ფის სიმატები ნევროზის ხასიათისაა, მაგრამ თავის ეტოლოგით იგი სომატურ საფუძველზეა განვითარებული. მედიცინისადაც ტერმინად ითვლება. მას იყენებენ მცდარი დიაგნოზის დასმის . ალტერნიტნავად, როცა დაავადება სინამდვილეში სომატური /ენდოკრინული ჟანგი/ მედიცინური მომღილობით გამოწვეული/, დიაგნოზი კი 'ნეეროზისაა დასმულია.

ფსევდოჭალუცინაცია /ბერძ. pseudos – ოყუილი და ლათ. (h) aliatio – ბოდვა/- კანდინსკი, კ. იასპერსი – მცდარი მოჩერენებითი ჰალუცინაცია. თუმცა სუბიექტი მოელი სიცხადით აღიქვამს საგნებს: ხელ-ფვს ან ეხება საგანს, ან ესმის ხმა, მაგრამ წინააღმდეგ ნამდვილი ჰალუცინაციისა, მან თვითონ იცის, რომ ყველაფერი ეს მხოლოდ მოლანდებაა, ე. ი. მან იცის, რომ რასაც ის ამჟამად აღქმის სახით განიცდის – ფიზიკურად არ არსებობს, რომ ამ აღქმას რეალობის კვალიტეტი აკლია და აღქმა მხოლოდ მოჩერენებითი მოვლენაა. | ფიზიოლოგიური ნარკოტიკული წამლების ზეგავლენით, დაღლილობის ან ძილის წინა.

ფსი - შემოკლებულია: სიტყვა პარაფსიქიური, ჩვეულებრივ იწერება დეფისით, მაგა, „ფსი – ფუნქცია“, „ფსი – მოვლენა“ და სხვა. ტერმინი „ფსი“ პარაფსიქოლოგიაში შემოიტანა ი. რინემ /და 1895/ პარანორაზე მოვლენათა საფუძველში მდებარე ფსიკური ფაქტორის აღსანიშნავად. ამ შეხედულების თანახმად, პარაფსიქიური მოვლენები დგანან, საზოგადოდ, ფიზიკური კანონზომიერების გარეშე, ამიტომ მათთან ურთიერთობა ან მათი შემეცნება და ახსნა შესაძლებელია არა სენსორული ზემოქმედების შედეგად, არამედ „ფსი“ → ფუნქციის „საფუძველზე“. მაგა, „ფსი“ ინკავინეზისა “ანათელხედვის“ ახსნა შესაძლებელია მხოლოდ „ფსი“ – ფენომენის მოქმედების შედეგადაა „ფსი“ – ფუნქციია არის პარაფსიქიურ მოვლენათა ბირთვი, მისი ძირითადი ფაქტორია.

ფსიქაგოგიკა ~ ფსიქოპათოლოგიაში: მკურნალობა ავად-ფის დარღვეული სულიერი წონასწორობის აღდგენის მიზნით. მის ამოკანას შეადგენს ახალი მიმართულება მისცეს ავად-ფის დამოკიდებულებას, რა-რც გარემოსთან ისე – თავის თავთან, ახალი ორიენტაციის აღებით მიძგი მისცეს სულიერი განწყობილების შეცვლას სასურველი მიმართულებით. ახლო დგას ფსიქოთერაპიასთან. ფის მეთოდებია: თვითაღწერა, განტვირ-

თვა, მედიტაცია, გამოკითხვა, შთაგონება, ანამნეზის ანალიზი, კათარ - სისა განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ვარჯიშით მკურნალობას: სუნ-თქვით ვარჯიშს, სპორტს, თამაშს.

ფსიქალგია /ბერძ. psychē - სული, ფსიქიკური ტკივილი/ - ფსიქოგენ - ური წარმოშობის ტკივილი, ითვლება | დეპრესიული მდგომარეობის სიმ-ტომადა .

ფსიქასთენია /ბერძ. psychē - სული, asthenēia - სისუსტე, უძლურება/ → ნევროზის ერთ-ერთი ფორმა /პირველი აღწერა პ. უანემ/. მის განვი-თარებაში ძირითადი მნიშვნელობა აქვს ნევროპათოლოგიურ და ფსიქოპათიურ პიროვნულ წყობას /მიღრეკილებებს/. ეგზოგენური ფაქტორებიდან დიდი მნიშვნელობის მქონეა აღზრდა და უარყოფითი მორალური ფაქტორების ზე-გავლენა. უფრო ხშირად ავადდებიან თეორეტიკული აზროვნების,

სუსტი ტიპის ად-ნები /პავლოვი/ 20-25 წლის ასაკში, მეტწილად მა-მაკაცები. პ. უანეს მიხედვით, ფა ხასიათდება ინტელექტის სფეროში დი-დი ექვიანობით, ჩ-იც წამებაში, გადადის; ემოციის სფეროში - აკვიატე-ბული; შიშით; ნებისყოფის სფეროში - გაღაუწყვეტლობით. ნევრო-ფსიქიკური წიშნები: მუდამ მძიმე და მშფოთვარე გუნებაგანწყობა, საკუ-თარი პიროვნების უკმარობის გრძნობა, ემოციის დაქვეეთება, ვარემოს - თან გაძნელებული შეგუებადობა, ფობიებია ავადმყოფობის მიმდინარეობა ტალისებურია, ასაკის ზრდასთან ერთად აღწერილი სიმპტომები მკრთალ-დება. მკურნალობის ძირითადი მეთოდი არის ფსიქოთერაპია, შრომის თე-რაპია, სომატიური მკურნალობა, კურორტული მკურნალობა .

ფსიქასთენიკა - ფსიქასთენიით დაავადებული ადამიანი.

ფსიქესთეზური პროპორცია /ბერძ. psychasthesie - სულიერი მგრძნო-ბელობა, psychopropriozi - დამოკიდებულება/ - ეს კრებმერის მიერ დადგე-ნილი ცნება, რომლის თანახმად, ლეპტოზომური /ასთენიური/ სხეულის აგებულების შესატყვის შიზოთიშიკურ და შიზოიდურ ტიპს განსაზღვრავს სულიერი მგრძნობელობის საწინააღმდეგო პოლუსების ჰიპერსთეზიის /ზე-მგრძნობელობის/ და ანესთეზიის /უგრძნობლობის/ ურთიერთთან შერევ-ის პროპორცია. საპირა დიათეზური პროპორცია /იხ.:/.

ფსიქიკა /ბერძ. psychē სული, -სუნთქვა/ - იხ. უნობიერებაა .

ფსიქიკის მოქმედების ორი დონე - იხ. განწყობა წარმოდგენის სა-ფუძველზე.

ფსიქიკის დაავადებათა კლასიფიკაცია - ემყარება ნოზოლოგიურ პრინციპს ყოველი დაავადება, როგორც დამოუკიდებელი ნოზოლოგიური ერთეული, მისი ეტიოლოგიის, პათოგენეზისა და კლინიკური სურათის ერთი-ანობის საფუძველზე გამოიყოფა არსებობს ფსიქური დაავადებანი, რო-მელთა ეტიოლოგია ან პათოგენეზი ჯერ კიდევ არაა დადგენილი. ასეთ შემ- 336

თხვევაში დაავადების ნოზოლოგიური დამოუკიდებლობა კლინიკური სურა-
თის ერთფეროვანი ხასიათით განისაზღვრება. ამჟამად მიღებული კლისი -
ფიკაციის მიხედვით გამოყოფილია ფს-კურ დაავალებათა სამი ძირითადი
კლასი: ფსიქოზები, მოსაზღვრე მდგომარეობანი და კონებროვი განუვითარებ-
ლობა ანუ ოლიგოფრინია თოთვეული კლასი მრავალ სახესა და ქვესახეს მოტაჭა

ფსიქიკის მოვლენათა კლასიფიკაცია – სინამდვილე, რ-აც ფს-გია
შეისწავლის /ფსიქიკა/, მოვლენების გარკვეულ მრავალსახეობას წარმოა-
დგენს, ამიტომ ისე, რ-ჩუ სხვა მეცნიერებამ, ფს-გიამაც ფ. პ. უნდა
მოახდინოს, დაადგინოს ფს-კურ განცდათა განსხვავებული ჯგუფები. ფს-
გიაში მიღებულია ძირითადად შემდეგი კლასიფიკაცია: 1. შემეცნებითი
განცდები – შეგრძნება, აღჭმა, წარმოდგენა, წარმოსახვა, ყურადღება,
მეხსიერების პროცესები, აზროვნება, /ცნება, მსჯელობა, დასკვნა/. 2.
გრძნობა-ემოცია: სიამოვნება-უსიამოვნება, სიხარული, იმედი, მწუხა-
რება, შიში, რისხვა, შური, ექვი და სხვ; 3. ნებელობა – სურვილი, მის-
წრაფება, ნდომა, განზრახვება, გადაწყვეტილების მიღება. ის ნიშანი, რ-დც
განცდათა ამ ჯგუფებს ერთმანეთისაგან გამოყოფს, არის გაშცდაში ასა-
ხული. შინაარსის მეტ-ზაკლები ობიექტურობა ან სუბიექტურობა, ე. ი.
ის თუ რაა განცდაში ასახული, ობიექტური თუ სუბიექტური სინამდვილე.
მაგალითი:

ა/ შემეცნებითი განცდებისათვის დამახასიათებელია ის, რომ მასში
ობიექტური სინამდვილე განიცდება : შეგრძნება საგნის რაღაც თვისებ-
ის განცდაა, რ-იც საგანს აწასიათებს; . აღჭმა-ობიექტური, კონკრეტული
საგნის ასახვაა ცნობიერებაში; . წარმოდგენა იმ საგნის განცდაა, რ-იც
წარსულში აღგვიჯვამს; . აზროვნებაში განიცდება საგანთა შორის მიმარ-
თება, კავშირი /მსგავსება, იგივეობა, განსხვავება, მიზეზ-შედეგობრივი
დამოკიდებულება/ ბ/ გრძნობა-ემოციის ფს-კური მოვლენებისთვის პარველ
რიგში დამახასიათებელია ის, რომ აქ საგნისაღმი საკუთარი დამოკიდებუ-
ლება, თავისი სუბიექტური მდგომარეობა განიცდება; . ობიექტურ სინამ-
დვილებები აქ არაფერი მიუთითებს; . გ/ ნებელობა საკუთარი აქტივობის სუ-
ბიექტური განცდაა.

ფს-კურ მოვლენათა კლასები / ჯგუფები/ არ არის ისე მევეთრად ურ-
თიერთისაგან გამიჯნული, რ-ჩუ რომელიმე საბუნებისმეტყველო მეცნ-
ნიერების საკვლევი მოვლენები /ბოტანიკაში, ზოოლოგიაში და სხვა/ სა-
დაც მოვლენის რაიმე ნიშანი ან არის მოცემული ან არ არის მოუმუშები
ფს-კური განცდები რეალური ცხოვრების მიმდინარეობაში, ურთიერ-
თანაა ერთ მთლიანობაში დაკავშირებული, მაგალით აზროვნებასთან მჭიდ-
როდაა დაკავშირებული ნებელობის პროცესები; როცა ეაზროვნებთ, გან-
ზრახვაც გვაქვს, გარკვეული პრობლემა გადავჭრად, ამდენად, აზროვ-

ნებაში საკუთარ აქტივობასაც განვიცდით, იმავე დროს, იმის მიხედვით, წარმატებით მიმღინარეობს აზროვნების პროცესი თუ გაძნელებულად, სი-ამოვნების ან უსიამოვნების განცდებიც გვიჩნდება. ჟველაფერი ეს იმის მაჩვენებელია, რომ კლასიფიკაციით დადგენილი ფს-კურ მოვლენათა ჯგუფები — გონება, ნება, გრძნობა — სინამდვილეში განცალკევებული და-თავის არსში დახშული ფუნქციები კი არაა, არამედ ერთმანეთთან ერთ პროცესში თანარსებული და თანამოქმედი მოვლენათა ჯგუფები ან/კლასებია.

ფსიქიკური ელემენტი — უმარტივესი ფს-კური მოვლენა, რ-ლის დაშლა უფრო მარტივ ფენომენად არ შეიძლება, ფ. ე-სვან რთული ფს-კური ფენომენი იგება. ასეთი ფ. ე-ის არსებობის იდეას იზიარებდა ბუნებისმეტყველურად ორიენტირებული ატომისტიკური ფს-გია, რ-იც /რთულ ფს-კურ მოვლენებს განიხილავდა, რ-რც ელემენტარული ფს-კური პროცესების უბრალო ჯამს. ფ. ე-ის ასეთი გავება, რომ მისი ჯამიდან ფს-კური მოვლენა/ აიგება — უარყოფილ იქნა ფს-გიაში ახალი მიმღინარეობების მიერ, რ-რიცაა გეშტალტფსიქოლოგია, ვიურცურგის სკოლა, სტრუქტურული ფს-გია, აღწერითი ფს-გია, პერსონალისტური ფს-გია. /იხ. 10.

ფსიქიკური ეპიდემია — იხ. მიბაძვა.

ფსიქიკური მოვლენა — ცნობიერების მოვლენა; უშუალო გამოცდილებაში მოცემული განცდა; თან ახლავს ურეფლექტო ცოდნა თავისი არსებობის შესახებ. ასეთია მაგ., აღქმა, წარმოდგენა, აზროვნება, გრძნობები და სხვ.

ისტორიულად, ფს-კა, რ-რც სიცოცხლის ძირითადი ნიშანი, სულის სინონიმად აღიარა ძველმა ბერძნულმა აზროვნებამ და შესაბამისად ფს-კური მოვლენები სულის მოვლენებად მიიჩნია მაგრამ, რადგან სული მან დამოუკიდებელ სუბსტანციალ / წარმოდგინა, ამიტომ სულის მოვლენებიც, ე. ი. ფს-კურიც — იდეალისტურ-მეტაფიზიკური და რელიგიურ-ტუალისტური განხილვის საგნად იქცა.

მე-18 — მე-19 ს. ს-ებიდან არსებითად შეიცვალა შეხედულება ცნება „სულის“ შინაარსის შესახებ და აქედან თვით ცნება — „ფსიქიკური მოვლენის“ გავებაც. ფს-კური ანუ სულიერი მოვლენები ემპირიულ მოვლენებად, გამოცდილებაში მოცემულ / სინამდვილედ განცდებად იქნა აღიარებული, ასეთია მაგ., შეგრძნება: აღქმა, წარმოდგენა, აზროვნება, ემოციები, ჭრძნობები და სხვა ყველაფერი, რაც ცნობიერების მოვლენებად მიიჩნევა, რაც „ემპირიული ფსიქოლოგის“ საგნას შეაღენს და სულის რელიგიურ-სპირიტუალისტურ-მეტაფიზიკურ გავებას ეწინააღმდეგება ერთი სიტყვით, ფს-კურ მოვლენები ისეთი მოვლენებია, რ-ებიც ფიზ. მოვლენებისგან განსხვავებით სუბიექტურადა მოცემული და ორგანიზმის გარემოსთან მიზანშეწონილ დამოკიდებულებას ემსახურება / იხ. ემპირიული ფსიქოლოგია/.

ფსიქიური პრეზენტობის დრო ანუ | აწმულს განცდა. აწმულ დროის განცდაში ობიექტური დროის მინიმალური ხანგრძლივობაა, რ-შიც ურ- ფიერთმომდევნო გამღიზიანებულები ერთი მთლიანი შთაბეჭდილების სახით განიცდება და არა თანამიმდევრულად.

აწმულს განცდის ხანგრძლივობა მერყეობს 0,5 | წამსა და | 7,0

| წამს | შორისა /ისა დროის აღქმა/ .

ფსიქიურ ფუნქციათა ლოკალიზაცია – იხ. ლოკალიზაცია ფსიქი - კურ ფუნქციათა .

ფსიქოანალიზი / ბერძ. psyché – სული და analysis – დაშლა/ – იგუ- ლისხმება ფს-კის შესწავლა ანალიზური მეთოდით. ფ-ს რ-რც მოძღვრუ- ბას საფუძველი ჩაუყარა | ფსიქიატრმა ზიგმუნდ ფროიდმა / ვენა, 1856 – 1939 / ფსიქოგენური | დარღვევების მკურნალობის მიზნით. შეიცავს: 1. არაცნობიერი ფს-კურის არსებობის იდეას, მის განმსაზღვრელ მნიშვ- ას და როლს სულიერი ცხოვრების მიმდინარეობაში; 2. ფს-კის ფენო- ბროგი / სიღრმითი / წყობის სტრუქტურულ-დინამიკური მოდელის თეორი- ას; 3. ფსიქოგენური დარღვევების გამოცნობის მეთოდიკას, ტექნიკას და მკურნალობას .

ნევროზების მკურნალობის იდეა პირველად შემოიღო ვენელმა ნევ- როლოგმა ი. ბროერმა / 1842 – 1925 /, რ-იც ფიქრობდა, რომ ისტერია ტრაგული ან რაიმე აფექტური დატვირთვის შედეგია და მისი განკურ- ნება შეიძლება | კათარზის მეთოდით / იხ. კათარზისი / . ამ მიზნით იგი, ფროიდთან ერთად, მკურნალობდა ისტერიულ დაავადების პიპნოზით .

ი. ბროერთან თანამშრომლობის დაწყებისას / 1893 / % ფროიდს უკვე პქნდა ისტერიის პიპნოზით მკურნალობის გამოცდილება და აქედ- ან მოპოვებული თავისი თეორიის ორი მთავარი წრანამძღვარი: ერთი რ- ანმ ისტერია და სხვა ნევროზული დაავადებანი გამოწვეულია ფს-კური ფაქტორების მავნე ზეგავლენით და არა ნ. ს-ის ორგანული დაზიანებ - ით. ეს შეხელქალება მან შეიმუშავა ი. უან / მარტინ შარკოს ზეგავლე- ნით / იხ. პარიზის სკოლა / . მეორე წრანამძღვარი მან შეიძინა ნანცის სკო- ლაში / 1989 /, სადაც ჰ. ბერნჰამი ატარებდა ექსპ-ებს პოსტკიპნოზურ შთაგონებაზეა აქ ფროიდის ყურადღება შიიპყრო იმ ფაქტმა, რომ პიპნო- ტიზიორის ბრძანების თანახმად, პაციენტი პიპნოზში მიცემულ დავალე- ბის ივიწყებდა / პოსტკიპნოზური ამნეზია /, ხოლო თვით დავალებას ას- რულებდა გარდაუვალი: აუცილებლობით. ფროიდი დარწმუნდა, რომ პა- ციენტის ქცევას, ამ შემთხვევაში, ფს-კის განსაკუთრებული შექანიზ- მი არეგულირებდა, თანაც ცნობიერებისაგან დაფარულად, ამაში ის იმ ფაქტმა დაარწმუნა, რომ მოქმედება, რ-იც ჩვეულებრივ გონების თაოს- ნობით სრულდება, ახლა / პოსტკიპნოზურ შთაგონებაში / სრულდება არა-

ცნობიერად და, მაშასადამე, რაც ჩვეულებრივ ცნობიერად სრულდება, შეიძლება, ზოგ პირობებში, ცნობიერი მოტივების გარეშე, გაუცნობიერებლადაც შესრულდეს. სწორედ ამ დაკვირვების საფუძველზე ფრონიდს გაუჩნდა აზრი, რომ „არაცნობიერი ფს-კურის“ არსებობა უმჯობელი ფაქტია, ისტურიის გამომწვევი მიზეზიც მისგან უნდა მომღინარეობდეს.

ი. ბროიერთან ერთხანს მუშაობის შემდგარ ფრონიდმა უარყო ის - ტერიის პიპნოზით მკურნალობა და საკუთარი მეთოდის შექმნის გზას დაადგა ნევროზის გამომწვევ მიზეზს ის უკვე არაცნობიერში ეძებს და იწყებს მის შესწავლას.

მრავალი ემპირიული მასალის შესწავლის და ანალიზის შედეგად იყი მიღის იმ დასკვნამდე, რომ არაცნობიერი სამყარო ჩაკეტილი სამ - ჟარია, რის არარეალიზებული შინაარსები აქტიური ძალის შემცველი; ცნობიერი „მე“ - სთვის მიუღებელი სექსუალური ლტოლვები და სურვილუბია, რ - თა მოქმედებას გზა გადაკეტილი აქვს, ხოლო მოქმედების უნარი შერჩენილი; ამიტომ ისინი არ ცხრებიან თავისი რეალიზაციისკენ; ისწრაფვიან, მოქმედებენ შენილბულად, სახეშეცვლილად, შემაწუხებლად, ცნობიერებას ეწინააღმდეგებიან და მუდამ კონფლიქტურ სიტუაციას უქმნიან სუბ-ს.

არაცნობიერის ეს რთული მექანიზმი, ფრონიდის თეორიით, სუბ-ის სტრუქტურულ წყობაშია, პიროვნების ფენათა დინამიკურ ურთიერთმიმდებარებაშია თავიდან ჩადებული, ესენია: ცნობიერი „მე“ - ფენა, „ზე-მე“ - ფენა, რ - იც აგრეთვე ცნობიერია. ამ ფენათა ურთიერთთან კოორდინატებული თუ არაკოორდინირებული მუშაობა განსაზღვრავს ად - ნის სიცოცხლის მსვლელობას.

ფენათა შორის ინსტინქტებისა და ლიბიდოზურ ლტოლვათა შემცველი „იგი“ - ფენაცადა. ამ ფენის მოქმედება აღრეული ბ - ვობიდან იწყება, გაივლის ორალურ, ანალურ, გენიტალურ ფაზებს, თვით ოიდიპოსკომპლექსის ფორმირების ეტაპს და მთელი თავისი ძალებით თავის რეალიზაციისკენ ისწრაფვისა. მაგრამ ამ სწრაფვას წინ აღუდგება ცნობიერი „მე“ და გზავნის უკან ქვეცნობიერში. თეოტ „მე“ „ზე-მე“ უს გავლენას განიცდის. „ზე-მე“ არის უმაღლესი ინსტანცია ფენათა შორის, იგი პიროვნების სოციალურად მიმართული „მე“ - ა, მისი სინდისია. ეს ინსტანცია მორალურ - საზოგადოებრივ წარმოდგენებს განაეცებს და უკარნახებს ცნობიერებას, თუ რ - ელის რეალიზება შეიძლება, მიუღებელს | კი გზავნის უკან არაცნობიერში. გარდა განდევნისა ცნობიერებას აქვს კიდევ სხვა დაცვითი მექანიზმები / სუბლიმაცია, სუბსტიტუცია, კომპენსაცია, პროექცია, და სხვა / / იხა . დაცვითი მე-

ჭანიზმები/ . განდევნილი განცდება იქტებიან ცნობიერებაში, როცა უნ-
ზურა „ მოდუნებულია / ძილი, დალლოლობა / და ასახავენ თავის განცდის
ემოციურ სიტუაციას . ამიტომ სიზმარი, ფროიდის შეხედულებით არის
განცდევნილი განცდის via regia გზა სასახლისაგენ/, ეს იქნება მისი სუბ-
ლიმაციაში გადასვლა, შემოქმედებით საქმიანობაში ჩართვა და ნორ-
მალური გზით სვლა .

ასე შეეხება ნევროზის მკურნალობას, ფროიდი იმ აზრისად, რომ
ექიმმა მიაგნოს განცდევნილი განცდის შინაარსს, ამოიყვანოს ის ცნობი-
ერების ზედაპირზე და კვლავ განაცდევინოს თერაპიის მიზნით / გათარ-
სისი/ ეს სიღრმეში დაფარული განცდა .

თავისი მოღვაწეობის ბოლო პერიოდში ფრაზად სიცოცლის მამოძრა-
ვებელი ძალის ლიბიდოს გვერდით, რაიც „ სიცოცლისადმი სწრაფვას“, „
ეროსის „ ასახავს, შემოიტანა მეორე მისი საწინ . ძალაც – „ სიკვდილისად-
მი სწრაფვა“, „ თანატოსის“ იდეა, რაიც აღნის აგრესიულობაში ვლინ-
დება და სიცოცლის განადგურებისენაა მიმართული „ თანატოსის“, დეს-
ტრუქციის, აგრესიის იდეამ თავიდანვე ვერ პოვა აღიარება .

ფროიდის თეორიას მიმღევრები ფა დამცველები ბევრი ჰყავდა, მაგ-
რაც ბევრი ჰყავდა კროტიკულად განწყობილიც განსაკუთრებულ კროტკას თანა-
ტოსისა და პანსექსუალიზმის იდეა იწვევდა . თანდათან მისი პირველი მო-
წაფეებისაგან / ა აღლერი, კა გ. იუნგი, ე. ბლოილერი, შტედელი / ზოგიურ-
ობა საკუთარი მიმართულება შექმნა / აღლერმა „ ინდივიდუალური ფს-გია“,
იუნგში „ ანალიზური ფს-გია“ / . ანა ფროიდიც, / ზ. ფროიდის ქალიშვილი /
გრიტიგულად აფასებს ფროიდიზმის ლრმა ბიოლოგიურ ხასიათს და ლიბი-
დოს უნივერსალური განცდის ფროიდიზმის პრინციპების რევიზიის
შედეგად შეიქმნა ე. წ. ნეოფიქოანალიზის მიმდინარეობა, განსაკუთრე-
ბით ამერიკაში / კ. ჰორნი, გ. მარკუზე, ს. სულივანი, გ. პარტმანი . ე.
ფროიდი და სხვ . / ცენტრიკული არაცნობიერის იდეას არ უარყოფს,
მაგრამ არ ეთანხმება | ორთოდოქსულ ფროიდიზმს ფს-კური ცხოვრების
ჭირობებით და ლიბიდოს მნიშვნელობის გა-
აბსოლუტებაში . აღნის სულიერი ცხოვრების მაორგანიზებელ პრინციპად
ჩას სოციალური ფაქტორიც შემოყავს .

ფსიქოგალგანური რეფლექსი ანუ კანის ფსიქოგალგანური რეფლექ-
სი → ეწოდება ადამიანისა და ცხოვრების კანის ნორმალური ელექტრო -
გამტარობის მკვეთრ შეცვლას .

კანის სხვადასხვა აღვილას, სხვადასხვა გამლიზიანებლის განზე ზე-
მოქმედების შედეგად, ელექტრო-პოტენციალის ცვლილება სხვადასხვა აუ-
კანის აღნიშნულ რეაქტოულობას იწვევს აგრეთვე სუბის ზოგი ფს-კუ-
რი მდგომარეობა : ემოცია, აზროვნება და სხვა. ფიქრობენ, რომ აღნი-

შნული ფენომენი არის ორგანიზმის საერთო ვეგეტაციურის ჩუაქება; უშუალოდ კი მის რეგულაციას ახდენს სიმპათიკური ნ. ს-ის ზემოქმედება საოფლე ჯირკვალზე. ეს ფენომენი, რ-რც ელექტრო-პოტენციალთა სხვა-ობა, პირველად აღწერა ფიზიოლოგმა იუანე თარხნიშვილმა / 1889/, ხო-ლო, როგორც კანის წინააღმდეგობის ცვლილება აღწერა გ. ფერებ / 1888/. შემდეგ / 1904 – 1905 წწ/ ა ვერაგურმა უწოდა მას „ფსიქოგალეანური რეფლექსი“.

ფსიქოგენური / მოვლენა / – ეწოდება ფსიქიკის ზეგავლენით წარ-მოშობილ მოვლენას ორგანიზმში. მაგ., როცა რომელიმე დაავადების - თვის დამახ. ფიზიკო-ფიზიოლ. ცვლილება გამოწვეულია არა ორგანიზ-მში მომხდარი ფიზიოლ. ფუნქციების დარღვევის შედეგად, არამედ ფს-კური მოქმედების ზეგავლენით, ფს-კურ და ფიზიოლ. მოვლენათა შორ-ის დამოკიდებულების განმსაზღვრელი, ამ შემთხვევაში, ფს-კური ფაქ-ტორია / მაგ., ისტურიული დაავადება/. საწინ. ფიზიოგენური ანუ სომა-ტური / იხ. /.

ფსიქოგრამა – იხ. ფსიქოგრაფია.

ფსიქოგრაფია / ბერძ. ·psychē – სული, graphō – ვწერ / – სუბ-ის, რ-რც ცალკეულ ნიშან-თვისებათა, ისე მთლიან-პიროვნული ექსპერ-ული შემოწმების მონაცემების გრაფიკული გამოსაზვა წარმოადგენს ჰითურუნცული ფს-გიის ერთ-ერთ პრობლემას. მის ამოცანას შეად-გენს აღ-ნის ინდივიდუუმის რაც შეიძლება ზუსტი და სრული დახასი-ათება პიროვნების შესწავლის მიზნით. ამისათვის აუცილებელია შემო-წმდეს ინდივიდუუმის დამახ. ნიშან-თვისებები, ხასიათის თავისებურე-ბანი, ტემპერამენტი, განწყობები, მისწრაფებები, საზოგადოებრივი და პირადი იდეალები, საქმიანობა, ინტელექტუალურ-ნეტელობითი სფერო და სხვა აღნიშნული ფს-გიური მასალის შეგროვებისთვის იყენებენ, რ-რც ცალკე ფუნქციათა გაზომვის ფსიქომეტრიულ მეთოდს / იხ. ფსიქომეტ - რია/, ისე მთლიანი პიროვნების შემოწმების ფსიქო-დიაგნოსტიკურ მეთოდებს / პროექტურული მეთოდი, რორშახის მეთოდი, თემატიკური აქტუალურის ტესტი, განწყობის ტესტი და სხვ/. გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, აგრეთვე, ინდივიდუუმის შემოქმედებით ნიშუშები, ნაწერები, პი-რადი ჩუქნებები, სხვის ნაამბობი, ბიოგრაფიული მონაცემები. სამოლოო მიზანია შეგროვილი მასალის სინთეზის საფუძველზე პიროვნების ფსიქი-კის სტატუსის დადგენა. ფს-გიური პორტრეტის ჩამოყალიბება; სუბ-ის ასეთ მთლიან-პიროვნულ შეფასების გრაფიკულ ასახვას ფ. ეწოდება.

ფსიქოდიაგნოსტიკა / ბერძ. ·diagnosis / – აღ-ნის ფს-კური ფუნქციებ-ის / მოვლენების, ნიშნების, თვისებების, უნარების, ნიჭის და სხვ/ გა-მოკვლევის და გაზომვის საფუძველზე შეფასება და დადგენა იმისა, თუ

ჩ-ჩია სუბ-ის ძალები და შესაძლებლობანი, რა მიღწევებს შეიძლება მისგან ცხოვრებაში მოველოდეთ. ფ-ის მიზანია დასვას დიაგნოზი, ე. ღ. გაარყიოს / გამოიცნოს / ინდივიდის ჩ-ჩუ ცალკე ფუნქციათა სახე / ტიპი / და ხარისხი, ისე დაადგინოს მისი მთლიან-პიროვნული სტატუსი და ამის საფუძველზე ივარულოს, თუ რა მიღწევებს შეიძლება მოველოდეთ ამ ძალების ჩეალიზაციის შედეგად ცხოვრების უსტიმალურ პირობებშია ცნო - ბების შეგროვებისათვის ფა. სარგებლობს პიროვნების შესამოწმებლად არსებული მეთოდებით, ასეთია: ბიოგრაფიული მონაცემები, დაკვირვება, ექსპლორაცია, გამოშეატველი მოძრაობის მეთოდი, ტესტი, პროექციის მეთოდი / იხ. / და სხვა.

ფა გამოიყენება პედაგოგიკაში, შრომის ფს-გიაში, პროფესიული ორიენტაციის მიზნით, სამედიცინო პრაქტიკაში და, საზოგადოდ, ყველა იმ შემთხვევაში, როცა პიროვნების ქალის და უნარის ცოდნას რამე პრაქტიკული ან თეორიული მნიშვნელობა აქვს.

ფსიქოთერაპია / ბერძ. Therapie – მოვლა, მკურნალობა / – ფს-კური ზემოქმედება მკურნალობის მიზნით. ფ-ის რამდენიმე მეთოდი არსებობს:

1. ზოგადი ფ. – ფს-კურ ზემოქმედებათა კომპლექსი, ჩ-იც მოწოდებულია შეუქმნას ავად-ფს ფს-კაზე კეთილმოქმედი გარემო, გააძლიეროს დაავადებასთან ბრძოლის უნარია 2. სპეციალური ფ. – ფს-კურ ზემოქმედებათა სისტემა, მიმართულია ავად-ის მკურნალობისაკენ; მიზნად ისახავს ავად-ური მოვლენების აღკვეთას, საკუთარი თავის, საკუთარი მდგომარეობისა და გარემოს მიმართ ავად-ის დამოკიდებულების შეცვლას.

განასხვავებენ ფ-ის ძირითადი: მეთოდი: ფა ფხიზელ მდგომარეობა-ში და ჰიპნოთერაპიას.

ფა ფხიზელ მდგომარეობაში იყვნებს შემდეგ მეთოდებს: 1/ რაციონალური ფ. – პათოლოგიური სიმპტომების განვითარების მიზეზების ახსნა – განმარტება, ავად – სათვის 2/ ფსიქოანალიზური მეთოდი – ემყარება ფრინიდის თეორიას და მკურნალობის მიზნად მიაჩნია განდევნილი განცდის გაცნობიერება. ავად-სათვის მიმართავს თავისუფალი ასოციაციის მეთოდს, ავად-ის სიზმრებისა და შეცდომების ანალიზსა და ახსნას. 3/ ფუნქციური წვრთნა – ავადის მუდმივი ვარჯიში ისეთი ფუნქციური დაზღვევების დაძლევის მიზნით, ჩ-ჩიცაა ღობიები, ისტერიული პარეზები, ისტერიული მუტიზმი და სხვა. 4/ აუტოგენური წვრთნა – თვითშთავონება სრული მოდუნებისა და მსუბუქი თვლების მდგომარეობაში, ჩ-იც ექიმის დახმარებით მიიღწევა; მიზნად ისახავს შეუმუშავოს ავად-ფს საკუთარი ქსევის, განცდის, გუნება-განწყობილების რეგულაციის უნარია 5/ ჯგუფური ფ. – ფ-ჰიპნი საუბრებისა და შთავონება

ის სუანსების ჩატარება აუად-თა გარკვეულ ჯგუფთანა .

| ჰიპნოზერაპია: აუად-ფის გადაყვანა ისეთ ძილისმაგვარ მდგომარეობაში, როცა ექიმთან კონტაქტი ნაწილობრივ შენარჩუნებულია / ე. წ. . რაპორტი / ჰიპნოზი ძძლევა მეხსიერებიდან განდევნილი ტრავმის განცდის საშუალებას / ექთარსისი ა/. ფის მეთოდებს იყენებენ ნერვულ-ფსიქიური დარღვევების მკურნალობისასა .

ფსიქოზი / ბერძ. psychē – სული / – ფართო მნიშვნელობით: ფს-კური მოქმედების დარღვევის ყველა ფორმა / გიტრამნი: ფს-კური დაავადება, რ-იც ხასიათდება ფს-კური მოქმედების მკეთრი დარღვევით და ამ ნიშნით განსხვავდება ნევროზისაგან .

ფსიქოიდი / ბერძ. – სულის მსგავსი / – იდეალისტური კონცეფცია, რ-იც გულისხმობს დაბალ ცხოველებში, უგეტატიური და ქვეფსიქიკურ - ანიმალური ფუნქციების მარეგულირებელ და სიცოცხლის მართვის პრინციპს. ე. ბლოილერის აზრით, ფ. დიდი ტვინის პროცესებისაგან განსხვავებით, მნემურ პროცესებთან დაკავშირებული, | ჰაგეტატიურ ფუნქციათა ერთიანობაა. იგი დაბალი ორგანიზმების / პროტოზოამდე / მოქმედების მაორგანიზებული პრინციპია პ. დრიში ფ-ს ფვლის სიცოცხლის პრინციპად, | ინტელექტის გამოვლენა .

ფსიქოკინეზია – იხ. ტელეკინეზია.

ფსიქოლოგია / ბერძ. psychē – სული, logos – მოძღვრება, მეცნიერება / – სიტყვასიტყვით: მეცნიერება „ სულის “ შესახებ. თანამედროვე გაგებით, ფს. არის „ მეცნიერება, რ-იც იყვლევს ცნობიერების მოვლენებს / განცდებს / და მდგომარეობებს, მის მოქმედებებს და წარმოშობის მიზეზებს “ / ჰ. რორახერი /. ფსიქოლოგიის კვლევის საგანია „ ჩვენი განცდები - ჩვენი გრძნობები და წარმოდგენები, ჩვენი აზრები და სურვილებია... ე. ი. ფსიქიკური მოვლენებია.... ფსიქიკური, როგორც ობიექტურთან ერთიანობაში მყოფი | სინამდვილე “ / დ. უზნაძე / .

ისტორიულად ფს-კური მოვლენების, რ-რც „ სულის “ გამოვლენის განხილვა არ დაწყებული სიტყვა „ ფსიქოლოგიის “ გაჩენასთან ერთად, სული თავიდან იყო ანტიკური ფილოსოფიის მსჯელობის საგანი: „ სული “ ესმოდათ, რ-რც სიცოცხლის პრინციპი და სუბსტანცია / თალეს მილეთელი, ჰერაკლიტე, პითაგორელები, ელეატები, ანაქსაგორა, ემპედოკლი, დემოკრიტე, პიპოკრატე, სოკრატე, პლატონი, არისტოტელე, ეპიკურელები /. ჰიპოკრატემ / 460-377 / დამშუშავა ტემპერამენტის ტიპები / იხ. ტემპერამენტი /, რ-აც დღესაც არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა; ცნობილია არისტოტელეს / 384-322 / სისტემატური თხზულებაც „ სულის შესახებ “ / Peri psychēs / სადაც „ სული “ თუმცა განხილულია, რ-რც სიცოცხლისა და სხეულის პრინციპი ანუ ენტელექტია / იხ /, მაგრამ ლაპარაკია

აგრეთვე ემპირიულ ფაქტებზეც – წარმოდგენათა ასოციაციის კანონებზე და სულიერ მოვლენათა კლასიფიკაციაზეა.

მიუხედავად ზოგი ემპირიულად ღირებული ფაქტის დადგენისა, ანტიკური ფს-გია არსებითად სპეციულატურ-ფილოსოფიური წანამძღვრები - დან გამოდიოდა, ამიტომ იგი მეტაფიზიკური ფს-გიის სახელითად ცნობილი და, რა თქმა უნდა, მეცნიერულ ფს-გიას არ წარმოადგენს.

ფიქრობენ, რომ სიტყვა „ფსიქოლოგია“ პირველად იხმარა, თავის ლექციიაში, ფილიპე მელანქონმა /1497–1560/. ზოგი ფს-ლოგი ამას არ ეთანხმება /შაგა, ღვიგორსკი, ღვუზნაძე/. ბეჭდვით სიტყვაში სიტყვა „ფსიქოლოგია“ პირველად გამოიყენა რუდოლფ გოკლენიუსმა /1590/, ხოლო ქვე ვოლფმა /1679–1754/ თავისი ნაწერებით ის ფართოდ გაავრცელა ახალ ფილოსოფიაში რ. დეკარტმა /1596–1650/ პირველად დააშორა ფსიქიკური და ფიზიკური ერთმანეთს და დუალისტურ კონცეფციას მისცა დასაბამია. მან ფს-კურის ატრიბუტიდ აზროვნება /კნობიერება/ აღიარა, რ-იც არ არის განფენილი, ხოლო ფიზიკურის ატრიბუტიდ განფენილობა მიიჩნია, რ-იც მოკლებულია კნობიერებას გვლაბნიურა /1646 – 1716/ პირველმა ილაპარაკა მცირე აღქმის /Petites Perceptions/ შესახებ მანვე შემოიტანა აპერცეფციის, რ-რც კნობიერი აღქმის ცნება ორიგენ /დეკარტეცია და ლაიბნიციცი/ იდეალისტური ფილოსიის წარმომადგენლები არიან და მათი ფს-გიური კონცეფცია მეცნიერულ ემპირიულ ფს-გიას არ განეკუთვნება; მაგრამ მათ მიერ შემოტანილ ცნებებს მნიშვნელობა ჰქონდა ფს-გიური მეცნიერების განვითარების პროცესში ი. ტეტენსი /1735–1807/ ავითარებდა ემპირიული ფს-გიის და თვითდაკვირვების მეთოდის თვალსაზრისს, კარლ-გუსტავ კარლსი /1789–1869/ წერდა ადამიანის გრძნობებზე, დაამუშავა ფიზიოგნომიკის საკითხები, რ-იც შემდეგ ლულვიგ კლაგესმა /1872–1956/ გააგრძელა.

ასოციაციური ფს-გიის წარმოშობისა და კანვითარებისთვის მნიშვნელობა ჰქონდა ინგლისელი სენსუალისტების ემპირიისტულ პოზიციას /ი. ლოკი, და იუმი, ჯემს მილი, ი. სტიუარტ მილი, ა. ბენი და სხვ/. იგივე ითქმის ფრანგ მატერიალისტებზე ერთი სიტყვით, ჰუმანისტური, მატერიალისტური და სენსუალისტური შეხედულებებისა და მერე მე-18 ს-ის ბუნებისმეტყველური აზროვნების და, კერძოდ, ნ. ს-ის კვლევის მეცნიერული წარმატება იყო ის საფუძველი, საიდანაც წარმოიშვა ფს-გია, როგორც ემპირიული მეცნიერება /იხ. ემპირიული ფსიქოლოგია/.

მე-19 ს-ის პირველი ნახევრის მიწურულს მკვლევართა უურადლების ცენტრში დგას: 1 / გრძნობათა ორგანოების ფიზიოლ. 2 / გაღიზიანებასა/ და შეგრძნებას შორის არსებული კანონზომიერების დადგენა, ამ ფსიქო-ფიზიკური კვლევის მიმართულებით პირველი პერიოდის შემდეგი მკვლე-

ვარები არიან ცნობილი: იოანეს მიულერი /1801 – 1858/, დადგინა: „შე-გრძნების ორგანოთა სპეციფიკური ენერგიის კანონი“; ერნესტ ვებერი /1795 – 1878/ – პირველმა იკვლია გალიზიანების ზღურბლი, დადგინა: ფსიქო-ფიზიკის ძირითადი კანონი /იხ. ფსიქო-ფიზიკა, ვებერის კანონი/, რიც გალიზიანებას და „შეგრძნებას შორის არსებულ მიმართებას გამოხა-ტავს; გ. ფეხნერმა /1801 – 1887/ – ვებერის კანონს მათემატიკური გა-მოხატულება მისცა /იხ. ფეხნერის კანონი/, მან ფსიგიაში მათემატიკის პრინციპი შეიტანა; ჰ. ჰელმინტი /1821 – 1894/, სპეციალობით ფიზიკო-სი და ფიზიოლოგი, „ენერგიის შენახვის“ დასაბუთების ავტორი, დაამუ - შავა მხედველობითი და სმენითი შეგრძნებების საკითხები /იხ. ფერთა შე-გრძნების წარმოშობის პირობები/; ე. ჰერინგი /1834 – 1918/ – მუშაობდა ფსიქო-ფიზიოლოგიაში, საყოველთაოდ ცნობილია ფერთა შეგრძნების მი-სი თეორია; იგი ექსპერიმენტული ფიზიოლოგიისა და ფსიქოლოგიის პირ - ველი მკვლევართაგანია. ყველა აღნიშნული ფსიქო-ფიზიკური და ფსიქო-ფიზიოლოგიური გამოკვლევა ემპირიული ფს-გიის პირველი ნაბიჯია.

მე-19 ს-ის პირველ ნახევარში დიდი გავლენით სარგებლობდა, განსა - დუთოებით პედაგოგიკაში, იოან ფრანცის, ჰერბარტის /1776 – 1841/ ასო-ციაციური ფს-გიის თეორია. მისი შეხედულებით, ად-ის მთელი სულიერი ცხოვრება წარმოდგენებისაგან შედგება წარმოდგენები ერთმანეთა. უკა-ვშირდებიან, ეცილებიან, დევნიან, ცვლიან ძველ წარმოდგენასთან აქერ - ცეფციის საფუძველზე. ჰერბარტი ცდილობდა წარმოდგენათი მოძრაობის მექანიკა მათემატიკური ფორმულებით |გამოესახა.

ფს-ის, რ-რც ექსპერი-ემპირიული მეცნიერების მამამთავრად მონაც ვ. ვუნდტი /1832 – 1920/ ითვლება. მის ორცომიან ნაშრომში /„ფიზიოლოგი-ური ფსიქოლოგიის საფუძველები“/ თავმოყრილია და სისტემაშია მოყვანი-ლი, რ-რც მანამდე არსებული ფსიქო-ფიზიკური მასალა ისე ც მისი საკუ-თარი კვლევის შედეგები. 1875 |წელს /მეორე ცნობით 1879 წ-ს/ მან ლაი-ფციიგში დაახსა მსოფლიოში პირველი ფს-გიური ლაბორატორია, მისმა მო-წარმოებმა დააარსეს შემდეგ ასეთი ლაბორატორია თავის ქვეყანაში, /საქ-ართველოში ფს-გიური |ლაბორატორია დააარსა დ. უზნაძემ 1918 წელს, თბილისის „სამასწავლებლო ინსტიტუტთან“. 1919 წელს, იგი გადასცა საბა - უნივერსიტეტს. ექსპერი ფს-ს ვუნდტის თავის ლაბორატორიაში ჩაუყარა საფუძველი. ვუნდტის მიერ წარმოდგენილი ფ., თუმცა ასოციაციური ფს-ის მიმღინარეობად ითვლება, მაგრამ ზოგი მისი დებულება /შეიძლება ით-ქვას ძირითადი/ მკვეთრად ეწინააღმდეგება ასოციაციური ფს-ის პრინ-ციპებს. მაგ., ასეთია მისი „აქტუალობის თეორია“, /იხ./ „ცნობიერების შემოქმედებითი სინთეზის პრინციპი“, „აპერეციულის“ გავება, რ-რც აზ-როვნების მაორგანიზებული აქტიური მომენტისა /იხ. აპერეციული, აპერ-ციული ფ./.

უკვე 1885 წ-ს ჰ. ებინგჰაუსი / 1850–1909/ აქვეყნებს ექსპერტობას გამო-
გვლევის მეხსიერების შესახებ, / იხ. დასწავლის კვლევის მეთოდები/. ამ -
რიგად, ექსპ. მეთოდი თანდათან გადაზარდა ფსიქო-ფიზიკიდან ფს-გიუ-
რი საკითხების კვლევაში და ფს-გიურ მეცნ-ში ექსპ-ტს მტკიცე საფუძვე-
ლი ჩაეყარა. ფს-გიური მეცნ-ის შემდეგი განვითარება ექსპ-ის გზით წა-
რმატოთა ფს-გიას დღეს „ექსპერტული“ ფს-გია ეწოდება.

მე-18 და მე - 19 ს-ში ბუნებისმეტყველურად ორიენტირებული ფს.
რ-იც ფს-კის ელემენტების ძიებისკენ იყო მიმართული და ფს-კას ამ ელე-
მენტების ასოციაციური კავშირისაგან აგებდა – ატომისტიკურ ანუ ასო-
ციურულ ფს-გიად არის ცნობილი, მას აკრიფუე ანსიო ფს-გია უწოდებენ.

მე-20 ს-ის დამდევილან აშშ-ში ჩაისახა მიმართულება „მიკევიორი-
ზმი“, რომლის კვლევის საგანს შეადგენდა არა განცდები, ფს-კური მოვ-
ლენები, არამედ ის, რაც თვალსაჩინოდ არის მოცემული, რის მიერ დაგვირვება და აღრიცხვა შეიძლება, ასეთია ქცევა, რეაქცია, მილწევე-
ბი. არსებითად ამავე პოზიციიდან წარმოაშვა აუსეთში რეფლექსოლოგია
/ი. ბებტერევი/, ი. პავლოვის მოძღვრება პირობითი რეფლექსების შესა-
ხებ /იხ. მიკევიორი ფს, პირობითი რეფლექსი, მიკევიორიზმი/.

მე-18 და მე-19 ს-ში ბუნებისმეტყველურად ორიენტირებული ფს-გია,
წინააღმდეგო მიმდინარეობა – აღწერითი /იხ. დესკრიფციული ფს-გია/
და მის საუუძველებელ განვითარება ჰონის მეცნიერული ფს-გია /იხ./, წარმო-
მდიდენები არიან ფ. ბრენტანო, ვ. ლილთოი, ე. შპრანგერი და სხვ. აღ-
წერითმა ფს-ში ახსნითი ფს-ის ატომისტიკურ-ასოციაციურ მიმდინარეო-
ბას დაუპირისირა ფს-კურ მოვლენათა მთლიანობის /და ერთიანობის იდეა
ამავე პერიოდში ჩამოყალიბდა ე. წ. „ვიურცბურგის სკოლა“ /იხ./ წარ-
მოადგენლები თ. კიულპე, ნ. ახი, კ. ბიულერი, კ. მარბე, ჰ. ვატი, თ. შელ-
ცი და სხვ., რ-იც აგრეთვე მკვეთრ წინააღმდეგობაში დადგა ასოციაცი-
ური ფს-გიის მიმდინარეობისთან. ავ სკოლის კვლევის საგანი მაღალ-ფს-
კური პროცესები იყო „სისტემატური თვითდაკვირვების მეთოდით“ კვლე-
ვის შედეგად ვიურცბურგის სკოლამ წამოაყენა შემდეგი კონკრეტული
დებულებები: ა/ აზროვნების პროცესები შეიცავს „არათვალსაჩინო გან-
ცდებს“ – აზრს, კოდნას; ბ/ აზროვნების მოქმედების განმსაზღვრელია
დეტერმინაციის ტენდენცია, /იხ./ აზროვნების წინაშე დასმული ამოცა-
ნის სახით, გ/ აზროვნება ინტენციონალური აქტია. ვიურცბურგის სკო-
ლიმ აგრეთვე დამტკიცა, წინააღმდეგ ვუნდრის შეხედულებისა, რომ ექს-
პერიმენტის გიმოყენება მაღალ, რთულ ფს.-კურ მოვლენათა კვლევის მი-
ზნით, არათვ შესაძლებელია. არამედ ეფექტური საშუალებაცაა ორივე
შიმდინარეობა /აღწერითი ფს. და ვიურცბურგის სკოლა/ წინააღმდეგ
ასოციაციური ფს-ის მიმდინარეობისა, ფს-კურ მოვლენებს განიხილავს,
როგორც მთლიან კვალიტეტებს.

ფს - კურის მთლიანობითი გავება, განსაკუთრებით განა -
ვითარეს, თუმცა თავისებური პოზიციიდან, გეშტალტფსიქოლოგიის
მიმღევრებმა /იხ. გეშტალტფერია, ბერლინის სკოლა, ავსტრიის სკოლა/ .
გეშტალტფსიქოლოგიის მიმღინარეობას საფუძველი ჩაეყარა 1912 წ. მასში
გერთჰაიმერის /1880-1943/ შრომით: „სტრონბოსკოპული მხედველობის
შესახებ“, პირველი ფს-კური. სინამდვილედ გეშტალტსის მეტ აღთარებ-
ულ იქნა განცდები, რ-რც შთლიანი სტრუქტურები, გეშტალტები, ხოლო
ფს-კურ ვლემენტს განიხილავდნენ ამ მთლიანის ანალიზის შედეგად ნა-
წარმოებ რომელობადა განცდის მთლიანობით პრინციპს იზიარებენ აგრე-
თვე არაგეშტალტფსიქოლოგიის მიმღევრებიც, მაგ., ვ. შტერნი, ლაიფციგ-
ის სკოლის წარმომადგენლები. მათ შემოიტანეს ახსნითი ცნება „დის-
პოზიცია“ /ვ. შტერნი და სხვები/.

მნიშვნელოვან მიმღინარეობად ითვლება გამოკვლევები „ხასიათის
შესახებ“ ილიუს ბანჭენი /1830-1881/, ლუდვიგ კლაგენფორტ /1872-1956/
და სხვა.

არაცნობიერი ფს-კური იდეის შემოტანამ ფს-გიაში /ზ. ფროიდი/
გააფართოვა ფს-გიური კვლევის. ჰორიზონტი: მოს ბაზაზე წარმოიშვა
და განვითარდა სიღრმითი ფს-გია, ფსიქოთერაპია, ფსიქოპათოლოგია.
მან ხელი შეუწყო სამედიცინო ფს-გის განვითარებას. ფს-გიური მეუ-
ნიერების განვითარებისათვის მნიშვნელოვან შენაძენს წარმოადგენს მო-
ძღვრება სხეულის აგებულების ტიპების შესახებ /იხ. სხეულის აგებუ-
ლების ტიპები, კონსტრუცულია“/

1930 წლიდან საფუძველი ჩაეყარა ერთ-ერთ ძირითად მიმღინარეო-
ბას ფს-გიაში, ე. წ. პერსონალისტურ ფს-გიას. /ვ. შტერნი/. მისი კვლე-
ვის საგანია აღამიანის პიროვნება მთელი თავისი ინდივიდუალური ფორ-
მით და სოციალური მიმართებებით. ამ პერიოდისათვის ფს-გიაში უკვე
შემოსულია და დამკვიდრებული ცნებები: წილაპოზიცია, უნარი, სტრუქ-
ტურა, კონსტრუცულია, მრავლიანობათა ერთიანობა, სიღრმითი ფს-გია,
ინდივიდუალობა, პრიცურობა, მთლიანობა, „ხასიათი“ და სხვა.

ფს-გიურმა მეცნიერებამ 1930 წლიდან თავისი განვითარების ისეთ
მიღმალ დონეს მიაღწია, რომ უკვე არ ეტევა ერთი ფს-გიის ფარგლებში
და ვითარდება ფს-გიის სხვადასხვა დარგი, რ-რც თეორიული, ისე - გა-
მოყენებითი /პრაქტიკული/ ფს-გიის მიმართულებით.

თეორიული ფს-გიის მთავარი დარგებია - ზოგადი ფს-გია, ბავშვ-
ის ფს-გია, დიფერენციული ფს-გია, ანალგაზრდობის ფს-გია, სოციალუ-
რი ფს-გია, ზოოფსიქოლოგია, კრიმინალური ფს-გია, პიროვნების ფს-
გია /პერსონალისტიკა/, პათოფსიქოლოგია/ ფიზიოლოგიური ფს-გია და
სხვა.

გამოყენებითი ფს-გიის დარგებია – პედაგოგიური ფს-გია, ინდუსტრიული ფს-გია, სამხედრო ფს-გია, სამედიცინო ფს-გია, სპორტის ფს-გია /იხ. / და სხვა .

1863 წ-ს რუსეთში გამოქვეყნდა ი. სეჩენოვის /1849–1905/ გამოკვლევა „თავის ტვინის რეფლექსები“, ეს ფიზიოლოგიური ფს-გიის პირველი ნაშრომია რუსეთში. სეჩენოვი უდიდესი ფიზიოლოგი, რუსეთის ფიზიოლ. სკოლის დამფუძნებელი, იყო მატერიალისტურად მოაზროვნე ფს-გია. ამუშავებდა ფს-გიურ საკითხებს მატერიალისტური კონცეფციის პოზიციიდან. ცნობილია მისი ნარკოზი ავინ და როგორ უნდა დაამუშაოს ფს-გია“. სეჩენოვის ფიზიოლ-მა იდეებმა დიდი ზეგავლენა იქნია მთელ ფიზიოლ. აზროვნებაზე /თვით ი. პავლოვი იზიარებდა მის დაბულებებს/. ასეთივე დიდი გავლენა ჰქონდა ფს-გიურიაზროვნების სფეროშიც. არსებულ ინტრასპექტულ ასოციაციურ-იდეალისტურ ფს-გიას მან დაუპირისპირ მბიექტურ მეთოდზე დაფუძნებული, მატერიალისტურიდ გაგებული და მეცნიერულად დასაბუთებული ფიზიოლ. ფს-გია. ამ ით დაიწყო რუსეთში ფს-გიური შეცნ-ის განვითარების ახალი ერა.

მე-19 ს-ს ბოლოს და მე-20 ს-ს დასაწყისში რუსეთის სხვადასხვა ქალაქში /მოსკოვში, პეტერბურგში, ოდესაში/ ნევროლოგიურ განყოფილებასთან გათხსნა ფს-გიური ლაბორატორია დაიწყო ფს-გიური საკითხების /ექსპ. შესწავლა. მაგავ. ჭ. ბერტერევი /1857–1927/, ფსიქიატ-რი, ლენინგრადის ფსიქო-ნევროლოგიური აკადემიის პრეზიდენტი და ტვინის შესწავლის ინსტიტუტის ხელმძღვანელი ექსპ. ამუშავებს ფს-გიურ საკითხებს და აქვეყნებს მათ. ბერტერევმა შეიმუშავა „მბიექტური ფსიქოლოგიის“ ცნება და მუშაობდა ამ მიმართულებით ექსპ. მეთოდით „მბიექტური ფსიქოლოგია“ მას ესმოდა, რ-რც მეცნ. ქცევის შესახებ /რ-რც რეფლექსოლოგია/. ცნობიერების კვლევის წინააღმდევი იყო. მისი აზრით რეფლექსოლოგიას უნდა შეეცვალა ფს-გია.

ძეელი პერიოდიდან აღსანიშნავია დიდი რუსი პედაგოგი / ა. უშინ-სკა /1824–1871/, რ-იც პედ. იდეებს ფს-გიურ მონაცემებზე აფუძნებდა ლაზურსკი /1874–1917/, სპეციალობით ექიმი-ფსიქოლოგი; მას ანტერესებდა ად-ნის პიროვნება, მისი ხასიათი, და შრომებს ამ მიმართულებით | ამუშავებდა. | ლაზურსკიმ, შემოიტანა ფს-გიაში „ბუნებრივი ექსპერიმენტის ცნება“, /იხ./. რ-იც დღესაც სარგებლობს პოპულარობით, რ-რც ფს-გიური დაკვირვების მეთოდი. უველაზე მნიშვნა ა. პაფლოვის /1849–1936/, რ-რც რევოლუციამდელი, ისე რევოლუციის შემდგომი მოღვაწეობა იგი იკვლევდა თავის ტვინის დიდი პემისფეროების ფიზიოლ-ს; მან დაამუშავა „პირობითი რეფლექსის ცნება“ და მისი კვლევის მეთოდი და წარმატებით იკვლია მისი ფიზიოლ. საფუძვლები და

მიმღინარეობის კანონზომიერებანით, სეჩენოვ-პავლოვის გამოკვლევებმა ფს-გიურ მოელენათა მატერიალისტურ გაგებას დიდად შეუწყო ხელი.

1922 წელს მოწვეულ იქნა საბჭოთა რუსეთის ფს-გთა პირველი ყრილობა, აქცივე დაისვა მარქსისტული ფს-გიის შექმნის საკითხი 20-ან და 30-ნ. წლებში მუშავდება ასეთი ფს-გიის | წანაშილვრები.

ა. ბლოხსკი / 1884 - 1941 /, ფს-გი და პედაგოგი, კომუნისტური, აღზრდის აკადემიის პროფესორი „სკოლის ცხოვრებასთან დაახლოების“ მომხრე, იბრძვის განახლებული სკოლის შექმნისათვის. ახალი სკოლა, მისი აზრით, უსათუოდ „შრომის სკოლა“ უნდა იყოს, აქტიურად ებრძვის გ. ჩელპანოვის იდეალისტურ ფს-გიას. კ. კორნილოვთან ერთად ცდილობს შექმნას მარქსისტული ფს-გია აქვს შრომები ფს-გიაში, პედაგ-ში, კ. კორნილოვი / 1879 - 1957 / ფს-გი, ლოქტორი, რუს ფედერაციის პედ. მეცნ. აკადემიის ნამდვილი წევრი, შემდეგ მისი ვიცე - პრეზიდენტი, ექსპ. ფს-გიის ინსტიტუტის ხელმძღვანელი, აქტიურად იბრძვის ემპირისტულ-იდეალისტური ფს-გიის წინააღმდეგ, იღწვის ახალი ფს-გია - „რეაქტოლოგია“ დააფუძნოს, რ-რც მარქსისტული ფს-გია, უპირისპირებს მას | ბიჭებორიზმისა და რეფლექსოლოგიას. ავტორიდ ფს-გიის . ხელმძღვანელოების | მ. ბასოვი / 1892 - 1931 / აქტიურად მოლვაწეობდა ფს-გიაში და პედაგოგიკაში, ლაზურსკის ხელძღვანელობით დაამუშავა ბ-ვის კვლევის ობიექტური მეთოდი და იკვლევდა ბ-ის პიროვნებას. აქვს შრომები ზოგად ფს-გიაში, ბავშვის ფს-გიაში, პედოლოგიაში. ლ. გიგოტსკი / 1896 - 1934 / მუშაობდა კომუნისტური აღზრდის აკადემიაში; ამუშავებდა ფს-გიისა და კულტურულ-ისტორიულ საკითხებსა იკვლევდა მეტყველებისა და აზროვნების პრობლემას. ფს-გიაში შემოიტანა „განვითარების უახლოესი ზონის ცნება“ / იხ. / ის დღესაც სარგებლობს პოპულარობით, დიალექტიკური მატერიალიზმის პოზიციიდან აანალიზებდა ფს-გიურ საკითხებსა ამ პერიოდის ზემოვანხილული ფს-გები მარქსისტულ-ლენინური ფს-გიის შექმნისათვის | ღილწვოდნენ, განსაკუთრებით ბლონსკი, კორნილოვი, ვიგოტსკი, მაგრამ ამ საქმის სრულქმნა-დაგვირგვინება წილად ხვდა ფს-გთა შემდეგ თაობას. ესენია: ს. რუბინშტეინი / 1889 - 1960 /; ბ. ტეპლოვი / 1896 - 1965 /; ა. სმირნოვი / 1894 /; ა. ზაპოროჟეცი / დ. 1905 /; ა. ლურია / 1902 - 1977 /; ბ. ანანიევი / 1907 - 1972 /, მათ შექმნეს სხვა ფს-გიური მიმართულებისგან განსხვავებული, მარქსიზმ-ლენინიზმის, ფილოსოფიური კონცეფციის მეთოდოლოგიურ პრინციპების დაფუძნებული, ლენინის ასახვის თეორიასთან შეთანხმებული, საბჭოთა რუსეთის საკუთარი მიმართულების მეცნ. ფს-გია მისთვის დამახ. ფს-კის ერთიანობის იდეა და ქცევა / დეяტელია

მისამართის სისტემა სუბ-ის გარემოსთან ურთიერთობის პირობებში.

ფს-გური მეცნიერების განვითარებას საქართველოში თავისი ისტორია აქვს. მე-19 ს-ში ფილოსოფიურად და ფს-გიურიდ განსწავლული პიროვნება იყო გამოიყენება /იმერეთის ეპისკოპოსი გამოიყენი/, მე-19 ს-ის 50-ან წლებში მან დაწერა და გამოსცა ფს-გის სახელმძღვანელო სახელწოდებით |"Опытная Психология"|, მაგრამ საქართველოს ფს-გიურ აზროვნებაში მას კვალი არ დაუტოვებია ასევე უკვალოდ ჩაიარა მ. სალარაძის მიერ 1908 წელს რუსულ ენაზე გამოცემულმა სახელმძღვანელომ "учебник психологии". ფს-გიური მეცნიერების დაფუძნება საქართველოში დიმიტრი უზნაძის / 1886 – 1950 / სახელთანაა დაკავშირებულია 1918 წელს საქართველოსიტეტის გაიხსნა ფს-გის კათედრა, მას და უზნაძე ხელმძღვანელობდა, მან მოახდინა ამ მეცნიერების სისტემისტიზება ქართულ ენაზე, შეუქმნა მას შესაფერისი ქართული ტერმინოლოგია და ლიტერატურა, დაწერა ზოგადი ფს-გის, ბავშვის, ფს-გის დოზი კურსი და მრავალი სხვა შრომა |ფს-გიურ და პერიგოგიურ საკითხებზე, დაარსა 1918 წელს ფს-გის ლაბორატორია, აღზარდა ფს-გთა გადრი, 1941 წ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიასთან გაიხსნა ფს-გის სექტორი, რომელიც 1942 წ. ფს-გიურ ინსტიტუტი გადაკეთდა, ჩამოაყალიბდა ახალი ფს-გიური თეორია, „განწყობის“ თეორია ამ თეორიის კვლევის ირგვლივ შექმნა თავის მიმდევართა სკოლა /ქართული სკოლა/, რ-იც ამჟამად მუშაობს „განწყობის თეორიის“ საფუძველზე.

ფსიქოლოგია სულის გარეშე → იხ. სუბსტანცია.

ფსიქოლოგიზმი. – ნიშნავს სხვა მეცნიერების პრობლემების გადაჭრას-ფს-გიური მეცნიერების ცნებათა კატეგორიებით და ფს-გიური პრინციპით. მაგრა ენის, საკითხების გადაჭრა ფს-გიური კანონზომიერებით და პრინციპებით ნიშნავს ფს-გიური ენათმეცნიერებაში, მხატვრული ლიტერატურის საკითხების ახსნა და გაგება ფს-გიური ცნებებით ნიშნავს ფს-გიურ ლიტერატურაში და ა. შ. ფს-გულისხმობს, რომ კულტურულ-პუმანიტურულ-გონით მეცნიერებათა საფუძველი ფს-გიური მეცნიერებაა, რომ მათ ფს-გიური კანონზომიერება განსაზღვრავს. ასეთი შეხედულება ეყრდნობა იმ ემპირიულ ფაქტს, რომ კულტურის, გონის ფენომენები შექმნილია ფს-კური კატეგორიებით, ამიტომ მათი ახსნა და გაგება, ფს-გის შეხედულებით, ისევ ფს-გის ცნებათა კატეგორიებით უნდა ხდებოდეს.

ფსიქოლოგიის ფილოსოფია-ფსიქოლოგიის დარგი, რ-იც არცვევს ფსიქოლოგიის ფილოსოფიურ პრობლემატიკას, რ-კაა: რა არის ფსიქიკა, /ფსიქიკის არსებობის ფორმას/ რა არის ფსიქოლოგია, რ-რუ მეცნიერება, ფს-გის მიმართებას ბუნებისმეტყველურ და გონით ანუ პუმანიტარულ მე-

ცნიერებებთან და ა. შ. საერთოდ ფს-გის შეთვილოვიურ პრობლემატიკას.

ფსიქომეტრია /ბერძნ. metron – ზომა/ – სიტყვასიტყვით: ფს-კურ მოვლენათა გაზომვაა ფს-გიაში ნიშნავს მათემატიკური მეთოდის გამოყენებას ფს-კურ მოვლენათა ექსპერტ შემოწმების შედეგების გამოსახატავად. ასეთია მაგა, გონებრივი განვითარების შემოწმების შედეგის გონებრივი კოეფიციენტით ასახვა; . ფსიქოფიზიკაში → გაღიზიანებასა და რეაქციას შორის არსებული შიმართების მათემატიკური ფორმულით გათვალისწინება; . მეხსიერების გაზომვის მათემატიკურად გამოსახვა და სხვა. /იხ., გონებრივი კოეფიციენტი, ფეხნერის კანონი, დასწავლის კვლევის შეთოდები/.

ფსიქომოტილიტეტი /ლათ. motere – მოძრაობა/ იხ. მოტორიკა

ფსიქომოტორიკა – იხ. მოტორიკა.

ფსიქონევროზი – ფროიდის გაგებით, „პრიმარული მოვლენების“ /იხ./, ფარული ზემოქმედების შედეგად განვითარებული ნევროზთა ჯგუფია ასეთია ისტერია, სხვადასხვა ფობიები და სხვ. ტერმინი შემოტანილია ფროიდის მიერ. განსხვავდება აკტუალური ნევროზისაგან. /იხ. აქტუალური ნევროზი/.

ფსიქოპათია – ხასიათის პათოლოგია, ჩ-იც გამოიხატება პიროვნების წყობის, უპირატესად მისი ემოციურ-ნებითი სფეროს დისპარმონიულობის სახით. კლინიკაში ფ-ის ორ ძირითად ფორმას განასხვავებენ: ა/ ე. წ. კონსტიტუციურ ანუ „ბირთვულ“ ფ-ას, რომლის აღმოცენება ბა ს თანდაყოლილი ბიოლოგიური უქმარისობითაა გაპირობებული; . არახელსაყრელი გარემოს პირობები აქ მხოლოდ დამხმარე ფაქტორის როლს ასრულებენ. კონსტიტუციური ფ-ის შემთხვევაში ესა თუ ის ფს-კური თვისება საკმაოდ სტაბილურ ხასიათს ატარებს და, ჩვეულებრივ, მთელი სიცოცხლის მანძილზე გაჰყვება აღ-ნსა ბ/ფ, ჩ-იც პიროვნების პათოქარაქტეროლოგიური განვითარების შედეგია. ის ძირითადად გაპირობებულია არახელსაყრელი სოციალური ფაქტორებით /არასწორი აღზრდა, გახანგრძლივებული ფს-კური ტრავმები/. ასეთი შეძენილი ფ. შედარებით უფრო ემორჩილება შეკრნალობას და გარემოს კეთილმოქმედ გავლენას.

ფ-ების გამოვლენა მეტად მრავალფეროვანია; . ამისდა მიხედვით მისი მრავალი კლინიკური ტიპია გამოყოფილია მაგა: . ასთენიური ფ, ჩ-იც ზედმეტად მგრძნობიარეა, აღვილად აიგზნება, სწრაფად იღლება, გაუბედავია; . აგზნებად ფ-ს ახასიათებს გადაჭარბებული ემოციური რეაქციები, თავშეუკავებლობა, ტენდენცია აგრესიული ქცევისაკენ; . ფსიქა-თენიური ფ. უაღრესად ეჭვიანი და მერყევია; . პარანოიალური ფ-ი მიღრეკილია ზელირებულოვანი იღებისაკენ; . ისტერიული ფ-ს ახასიათებს

შთავონებადობა, თეატრალურობა, რეალური ვითარების შეცვლა ფანტა - ზიებით. ცალკე გამოიყოფა სექსუალური ფაი, რ-თვისაც დამახა გაუკულ-მართებული სექსუალური ლტოლვები /პერვერსიები/. სქესობრივი გაუკულმართება შეიძლება ფ-ს რომელიმე ზემოაღნიშნულ ტიპთან თანაარსებობდეს უფრო ჩშირად გვხვდება სექსუალური მურჯვერსიების შემდეგი სახეები: ჰომოსექ-სუალიზმი, სადიზმი, მაზოხიზმი, გერონტოფილია, პედოფილია.

ფსიქოპათოლოგია – /ზოგადი ფსიქიატრია/ – შეისწავლის ფსიქოზე-ბისათვის საერთო ძირითადი პათოლოგიური სიმპტომების აღმოცენებისა. და მიმდინარეობის კანონზომიერებებს, ფ-რი პროცესების პათოგენეზის ზოგად საკითხებს, ფს-კურ დაავადებათა კლასიფიკაციის პრინციპებს, მა-თი კვლევის ზოგად მეთოდებსა /აღნიშნული კანონზომიერებების შესწავ-ლი ხელს უწყობს ცალკეული ფს-კური დაავადებისათვის დამახასიათე-ბელი კერძო კანონზომიერებების დადგენასა და დაზუსტებას/.

ფსიქოპროფილაქტიკა – ზოგადი პროფილაქტიკის ერთ-ერთი განხრა, მიზნად ისახავს შეიმუშავოს ფს-კური ჯანმრთელობის უზრუნველყოფი-სა და ფსიქიკური დაავადების აცილებისაკენ მიმართული ღონისძიებებია.

ფსიქოსომატიკა /ბერძა psychē – სული, სომა სხეული/ – მედიცინაში მოძლევება ფს-კურისა და ფიზ-ის ერთიანი მოქმედების შესახებ ზოგი დაავადების წარმოშობასა და მიმდინარეობაში. ფიქრობენ, რომ არ-სებობს გარდენული დაავადებანი, რ-ლთა წარმოშობა-განვითარებაში ფს-კურ ფაქტორს /ემოციურ დარღვევებს/ ისეთივე განმსაზღვრელი მნიშვ-ნელობა აქვს, რ-რც სომატურს, რომ ფს-კური და სომატური ფაქტორები ერთი საერთო, მთლიანი ზემოქმედების ორი კომპონენტია. ამიტომ ასეთ დაავადებათა ღიაგნოზი. და მეურნალობა ორივე კომპონენტის გათვალის-წინებას მოითხოვს.

ფსიქოტექნიკა – გამოყენებითი ფს-გიის ერთ-ერთი დარგის ძველი სახელწოდება მისი ამოცანები იყო: 1 /წმა თუ იმ პროფესიისათვის ფს-კურად ვარგის აღ-ნთა შერჩევა სათანადო ფს-გიური გამოცდის გზით /„პროფესიონალური შერჩევა“/; 2 /წმის შესწავლა, თუ რომელი პროფე-სიისათვის არის ფს-გიურად ვარგისი ესა თუ ის პიროვნება /„პროფორი-ენტაცია და პროფკონსულტაცია“/; 3 /შესატყვისობის დამყარება აღ-ნის უნასსა და სამუშაო იარაღებს შორის, ე. ი. თუ როგორი უნდა იყოს სა-მუშაო იარაღი, რომ შრომა ოპტიმალურად ნაყოფიერი იყოს. ტერმინი ფს-შემოილო ჰ. მიუნსტერბერგმა ეს სახელწოდება დღეს არ იხმარება, იგი შეცვალეს სხვა სახელწოდებებმა, ასეთებია: შრომის ფს-გია, საინჟინრო ფს-გია, ინდუსტრიული ფს-გია, პროფორიენტაცია, /იხ./.

ფსიქოფიზიკა – ფს-გიის ნაწილი, შეისწავლის ფს-კური ფენომენ-ის – შეგრძნების – და მის გამომწვევა ფიზ. გამლიზიანებელს შორის არსე-
23 : 353

ბულ დამოკიდებულებას. გვლევის დასაწყისი ექუთვნის ე. ვებერს, რ-მაც ეს საგითხი მე- ფ ს. მეორე ნახევრის დასაწყისში დაუყენა მისი დიდი დამსახურება ისიც არის, რომ ფს-კურ ფენომენს /შეგრძნებას/, რ-იც მოკლებულია გაზომვისათვის აუცილებელ საგნობრივ ატრიბუტს – გან - ჯენილობას, საზომი გამოუნახა: „შეგრძნების ინტენსიურობის ოდნავ შე- სამჩნევი ცვლილება და ამის გამომწვევი ფიზ. სიღილის ძიება დაიწყო მან შეამჩნია, რომ ყოველ ფიზ., ზემოქმედებას კი არ შეუძლია გამოიწ - ვიოს შეგრძნების განცდა, არამედ მხოლოდ მის გარევეულ ოდენობას, გარეგნული სიძლიერის გამლიზიანებელს. მაგ., წიგნებით სავსე ჩანთაში რომ კიდევ კალმისტარი ჩავდოთ, სიმძიმის შეგრძნება ამით არ შეიცვლება, მაგრამ თუ დიდტანიანი წიგნი დავუმატეთ, სიმძიმის ცვლილებას შე- ციგრძნობთ, ფს-კურ ფენომენსა და ფიზ. მოვლენას შორის არსებული მი- მართების დადგენა, ფს-ის ამოცანას შეადგენს. ე. ვებერმა დაადგინა ამ მი- მართების ძირითადი კანონი /იხ. ვებერის კანონი/. შემდეგი ნაბიჯი: ფს- ჭურ კვლევაში გ. ფენერმა გადადგა: მან ე. ვებერის კანონი მათემატი- კური ფორმულით ასახა /იხ. ფენერის კანონი/.

ფს-ის კვლევის შედეგად ფს-ჭურიში შემოიტანეს „შეგრძნების ზლურბლის“ /ანუ ზლვარის/ ცნება /„შეგრძნების აბსოლუტური ზლურბ- ლი“, „შეგრძნების ზედა ზლურბლი“, „შეგრძნების განსხვავების“ ზლურ- ბლი/. ამ კვლევის დიდ დამსახურებად ისიც უნდა ჩაითვალოს, რომ ფს- გიურ ექსპ-ს ფაქტობრივად აქ ჩაეყარა საფუძველი.

ფსიქოფიზიკური კანონი – იხ. ფენერის კანონი.

ფსიქოფიზიკური პარალელიზმი – ფილოსოფიური მოძღვრება ფს → ტური და ფიზიკური მოვლენების ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ. ფსიურიაში – შეხედულება, რომ ფს-კური და ფიზ. ფენომენები კაუზა- ლურიდ დაუკავშირებელი მოვლენებია, ხასიათდება ერთიმეორისაგან დამოუკიდებელი პარალელური მიმღინარეობით. ფ.პ. დუალისტური, კონ- ცეფციისაგან ლოგიკურად გამომდინარე შეხედულებაა /იხ. დუალიზმი/. ფს-ტურპ-ს იზიარებდა გ. ფენერი, ე. ვუნდტი, თ. ლიფსი, პ. ებინგჰაუსი, ჭ. მიულერი და შევები.

ფსიქოპიგიენა / ბერძ. psychē – სული, hygieiehos – საღი/ – მეცნი- ერება, რომლის კვლევის საგანს შეადგენს: 1. ნერვო-ფს-კური და ფიზი- კური ჯანმრთელობის დამრღვევ პირობათა წინასწარი აღკვეთა /პროფი - ლაქტიკა/ დ. 2. აზალი თაობის აღზრდის პირობების მოწესრიგება: ბრძო- ლა არასრულწლოვანთა მიერ ჩაღენილი დანაშაულისათვის ხელშემწყობ პირობებთან, აღზრდისთვის ჯანსაღი სოციალური | გარემოს, შექმნა; 3. ცხოვრების ბიოსოციალური გარემოს მოწესრიგების პრობლემა გარეშოს- თან პიროვნების მიერ პარმონიული კავშირის დამყარების საკითხის ამი.

სათვის ის შეისწავლის ცხოვრებისა და შრომის პირობებს, ცდილობს შე-იტანოს მასში რაციონალური და გამიჯანსალებელი ლონისძიებები. ასეთია მაგ., შრომის უშიშროების დაცვა, ბრძოლა გარემოს გაძლიერიანებასთან, ჩმაურთან და საერთოდ ნ. ს-ზე უარყოფითად მოქმედ ფაქტორებთან. ამ შხრივ ფსიქოჰიგიენა სოციალური ორიენტაციის მეცნიერებათა ჯგუფს გა-ნექუთვნება და გაერთიანებული ერების წორეანიზაციის „იუნესკოს“ ამ მზრუნველობის სფეროში შედის.

ფუძოს კანონი — იხ. დასწავლის კანონები.

ფუნქცია /ლათ. *functio* — შესრულება/ — ზოგადი მნიშვნელობის შენარჩუნებისაკენ მიმართული მოქმედება, აქტიურობა, საქმიანობა, დანიშნულება. ამ აზრით თვალის დანიშნულება ანუ ფ. არის ხედვა, ყურისა — სმენა, ხელისა — მუშაობა, გულისა — სისხლის მიმოქცევა და სხვა. ფუნქციობს ყოველი ცოცხალი ქსოვილი, როგორც მთლიანი ორგანიზმი, ისე მისი ყოველი ცალკე ავტონომიური ორგანო, ფუნქციობს მთლიანი ფსი-ქო-ფაიზიკური ორგანიზაციია — პიროვნება, ინდივიდუუმის საღაც მიზან-შეწონილი მოქმედება სისტემატურ ხასიათს ატარებს და სიცოცხლის შენა-რჩუნების მიზანს ემსახურება, იქ ყველგან მთლიანი ორგანიზმის და ცალ-კეული ორგანოების ფუნქციობას აქვს ადგილი.

ფს-გიაში ფ. ეწოდება ცნობიერების ყოველ მოქმედებას, აქტს; . ფს-კური ფუნქციებია მნემური /მეხსიერება/, ნოეტური /აზროვნება/, ბუ-ლური /ნებისყოფა/ მოქმედებები და, საზოგადოდ, სუბიექტის ყოველი აქტიურობა.

ფუნქციური თამაში — თამაშის ერთ-ერთი სახე. დამახასიათებელია: ჭრულს. ბევრების ასაკისთვის /1—2 წლამდე/. ამ პერიოდში ბ—ვი და-ინტერესებულია საკუთარი ორგანოების ფუნქციობით, მოტორიკით; თვი - თონ მასალა და მისგან ფაკეტუბული ნაგებობა არ იპყრობს მის ყურადღებას. მაგ., საშენი მასალისაგან რომ ააგოთ მის წინაშე კოშკი, ის მას არც კი დადგვირდება, პკრავს ხელს და წააქცევს რამდენჯერაც ააგებ კოშკს, იმდენჯერ დაანგრევს მას ეს იმის ნიშნავს, რომ ბავშვს, მხოლოდ სა-კუთარი ფუნქციობა პგვრის სიამოვნებას და მისი მოქმედებაც ფუნქციობის აქტისკენ არის მიმართული, ობიექტური ვითარება მას სრულებით არ აინტერესებს, როგორც მდგ., უქსპერიმენტული თამაშის დროს, რ—იც ამავე პერიოდში იჩენს თავს.

ფუნქციური მოთხოვნილება — იხ. ფუნქციური ტენდენცია.

ფუნქციური სიმოვნება — კა ბიულერის თეორიის თანახმად იმი - ტომ თამაშობს ადამიანი, და, კერძოდ, ბ—ვი, რომ ფუნქციობა, აქტიურობა თავისთვის, როგორც ფუნქციობა, რ—იც ვარჯიში არის სიამოვნების

წყარო /იხ. თამაშის თეორიები/. თამაშის პროცესით მიღებულ სიამოვნებას ბიულერი ფას-ს უწოდებს.

ფუნქციური ტენდენცია – და უზნაძის მიერ შემოტანილი ცნება ფს-გიაში აღნის ქცევათა იმ ჯგუფის ახსნის მიზნით, რ-იც მან ქცევათა კლასიფიკაციაში ცალკე ჯგუფი გამოყო „ინტროგენური ქცევის“ სახელ-წოდებით /თამაში, სპორტი, გარობა, მხატვრული შემოქმედება, ესთეტიკური ტკბობა/. | განსხვავდება, ეჭვტეროგენური ქცევის ფორმისაგან“ იმით, რომ ამ უკანასკნელის ამოქმედებას პრაქტიკული მოთხოვნილების დაგმაყოფილებისათვის საჭირო რაიმე სუბსტანციური ლიტებულების მოპოვება განსაზღვრავს. ინტროგენური ქცევის მიზანი კი მხოლოდ იმ ძალ-თა რეალიზაცია, რ-ებიც პრაქტიკული მოქმედებისათვის არ აღიძვრიან, მათი/ამოქმედება თავისთავად ხდება, მათშივე არსებული აქტიურობის იმპულსით ანუ „ფუნქციური ტენდენციის“ ჟ მოქმედებით, რ-იც მათ თავიდან დაჰყვებათ. ფართის მიხედვით, ძალა, თუ ის არსებობს, უსათუოდ მოქმედებისაკენ ისწრაფვის ჟდა სუბექტსაც რ-აც ძალა აქვს, ამისა ფუნქციონის მოთხოვნილება უჩნდება.

ფუნქციური ფსიქოლოგია – მიმღინარეობა ფს-გიაში, აღმოცენდა და განვითარდა, ჩრ. ამერიკაში. მას საფუძვლად დაედო ფაზების ფს-გიური დებულება, რ-იც უარყოფს ინტროსპექტული ფს-გიის მსგავსად ცნობიერების აგებას ელემენტებიდან /შეგრძნებებიდან/. ფაზების აზრით, ინდივიდუუმი ყველა ფუნქციათა ერთიანობაა, სისტემაა, რომლის საშუალებითაც ის ეგუება გარესამყაროს და ინარჩუნებს არსებობას. ამიტომ ფს-გიის მთავარი საკვლევი საგანი უნდა იყოს ქცევა, მოქმედება. ფაზების ეს კონცეფცია, რ-მაც სპეციალისა და დარგინის გავლენა განიცადა, საფუძვლად დაედო პრაგმატიზმის მიმღინარეობას ამერიკაში, განსაკუთრებით პედაგოგიკაში /გაღიურ/.

| ვა. ჯეიმზის კონცეფციას ფართის შესახებ იზიარებდნენ ი. ბალავინი, სტენლი-ჰოლი, ი. კატელი. ფს-გიის განვითარება ამერიკაში ამ მიმართულებით წარიმართა, ე. რ. მოქმედების, ქცევის კვლევის მიმართულებით /იხ. ბიპევიორიზმი/.

3

ქარაქტეროლოგია /ბერძ. character - გამოკვეთა, ამოკაზურა, დაწლევა, იეგოს – მოძღვრება/ – მიმღინარეობა-დოდერენციულ ფს-გიაში. შეისწავლის აღნის ხასიათს, მის განვითარებას, სტრუქტურას, დამოკიდებულებას პიროვნების სხვა თვისებებთან/ | აზროვნება, ნებელობა, გრძნობები/. არგვევს ხასიათის მნიშვნელობას და /როლს, რ-იც ინდივიდის, ისე-სოციალური ცხოვრების მსელელობაში, იკვლევს ხასიათის ტიპებს. | 356